

מראי מקומות לסוגיות הנלמדות

פרשת נח // לך לך
כתובות צד. - ק:

כ' הריטב"א, וטעמא דבן ננס משום דסבר יתומים שאמרו בין קטנים בין גדולים, ומתני' כשבא ליפרע מן היתומים, אבל לכו"ע לשמא תכסיף לא חיישינן. ואע"ג דגבי בעל שמכר לפירות אמר אביי גופיה דחיישינן שמא תכסיף [לעיל פ:], שאני התם שדרך לוקחי קרקע לפירות שאינן חוששין להשיבם הקרקע, וכיון שהגוף שלה ואין ללוקח אלא פירות חיישינן להכי, משא"כ בזו שהגוף בחזקת הרביעית ושללה היא היום. וזה פשוט. [ועיין לקמיה שכ', דכיון דקיי"ל התם כרבא דלא חייש לשמא תכסיף אפי' בבעל שמכר לפירות, כ"ש בזו, ולכך לא הוצרך הרי"ף להביא זה].

צד. הני תרי אחי וכו' לא מצי איך למימר ליה את לאו בעל דברים דידי את וכו'.

רש"י פי' דלא מצי שותף השני לומר לבעל דינם את לאו בע"ד דידי את בדין זה שנתחייב חברי, אני אדון עמך בחלקי. אבל הר"ן כ' ז"ל, כלומר אין בעל דינם יכול לומר לשותף זה את לאו בעל דברים דידי את, ולא אדון עמך אלא על חלקך, אלא שליחותו עבד, ויש לו לדון עמו אף על חלק חברו, ולפיכך אפי' נתחייב שותף זה, יש לו לחבירו לקבל דינו, דהא בהא תליא, וכ"כ הרמב"ם ז"ל [בפ"ג מהל' שותפין ה"ג. ועיי' בכס"מ ולח"מ דפליגי אי פירוש הסוגיא להרמב"ם כרש"י, אלא דמינה נפיק ליה נמי דאין שכנגדו יכול לומר לו לאו בע"ד דידי את, או דלהרמב"ם היינו עיקר סוגיין]. וכ' הריטב"א, דגם לפירש"י דינא דהרמב"ם אמת, דהיא הנותנת דכל היכא דאיתיה לחבריה במתא כופה לנתבע לדון עמו על הכל, ולא מצי א"ל לאו בע"ד דידי את.

אבל הרא"ש [סי' י"ב] כ' ע"ד הרמב"ם ז"ל, וליתא, חדא דמה איכפת ליה שידון על הכל, אם יזכה בדין נגדו הרי נפטר מחלקו, ועוד מצי אמר ליה האי, אם ארד עמך לדין על החצי ואזכה בדין, אצטרך לחלק אותו עם שותפי, משום דאמר לי מאן פלג לך, הלכך כיון שאינו יכול לזכות בחלקו אם לא שירד עמו לדון על הכל, צריך להשיב לו על הכל. ז"ל המאירי, ויש מוחין בדבריו [של הרמב"ם] משני צדדין, אחת, שאף זה אומר לו מה איכפת לך והרי הכל דין אחד הוא, והשני שאף הוא אומר לאו אם אזכה בדין חברי תובעני החצי בחלקו דאמר לי מאן פלג לך. ונראה לי דברי גדול המחברים, שאם מפני הראשונה, נפקא ליה שאם הלה יזכה בדין יכופהו בחלק חברו, ואלמלא כן מעכב חלק חברו בידו הרבה, ואם מפני השניה, יראה לי שאף הוא נשמר מזה כשיאמר לעצמי ולחלקי אני זן, כדרך שאמרו לעצמי אני מציל בב"ק בפ' אחרון [קטז]:

וגם הטור [סי' קכ"ב] הסכים להרמב"ם ז"ל, ומסתברא כדברי הרמב"ם, דאיכפת ואיכפת שאם יזכה לא יזכה אלא בחצי, ואם יתחייב יתחייב בכל, א"כ לקתה מדת הדין, וכי בשביל שאין התובע יכול לזכות בחלקו אא"כ ירד עמו לדון על הכל, נכוף למחזיק שירד עמו לדון על הכל בדבר שיכול להפסיד ולא להרויח.

צד. ובבע"ח מאוחר שקדם וגבה קמיפלגי וכו'.

כ' הרי"ף, וקיי"ל הכי דמה שגבה לא גבה, והא דגרסינן בערכין [ז:]: בענין אמר ערכי עלי וחרזר ואמר ערכי עלי, ולא היה בידו אלא חמש סלעים, [ונתן ארבע לשניה ואחד לראשונה יצא ידי שתיהן, מ"ט] בע"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה, [הילכך ערך שני שגבה תחלה ארבע סלעים, מה שגבה גבה, ונפטר ממנו, שלא היה לו עוד, שהסלע שנשאר בידו משועבד היה לערך ראשון, ונפטר ג"כ מערך ראשון בשביל אותו סלע שנתן, שזהו כאשר תשיג ידו, שהרי אין בידו יותר. ואי הוה סבירא ליה דמה שגבה לא גבה, לא יצא ידי חובתו אלא מערך ראשון, ואע"פ שפירש שיהיו הארבע בשביל ערך שני, שאין כח בידו לגרום הפסד להקדש, כיון שהשיגה ידו באותה שעה לחמש סלעים, עכ"ל הר"ן. אבל בשיטמ"ק בערכין כ', דאי אמרינן מה שגבה לא גבה, נמצא דמה שנתן לשניה לא מהני ולא מידי, וכשנתן אחד לראשונה לא נתן כל מה שיש לו, ולא נפטר מכלום, ואם העשירי, נותן מאה סלעים, חמשים לזו וחמשים לזו].

ותי' הרי"ף, קא חזינא לרב שרירא גאון ז"ל דכתב הכי, איכא למימר ה"מ בהקדש, דאין הקדש מוציא מיד הקדש [לפי שהכל רשות אחד. ר"ן]. אבל הדיוט מוציא מיד הדיוט, ולפיכך מה שגבה לא גבה. וכ"כ תוס' לעיל [צ. בד"ה ש"מ] בשם ר"ח, וכ"כ המאירי כאן, והוסיף ז"ל, ויראה לי במי שהקדיש לענינים חלוקים, שמוציאין לראשון אע"פ שפרע לשני, אלא שאין הדבר ברור כ"כ. [דלכא' מצד רשות ממון דהקדש, הכל לאדון אחד ורשות ממון אחד, אלא שחלוקין בצד קדושה ואיסור שלהם].

צד. והכא בחיישינן שמא תכסיף קמיפלגי.

הקשה הגרע"א, א"כ בין לבן ננס בין לת"ק נשביע נמי כל בע"ח, דאף דלת"ק ליכא חשש שמא תכסיף, מ"מ ניוחש דאיכא בע"ח מאוחר ויפסיד ע"י גבייתו של זה, ולמש"כ תוס' [בד"ה שנמצאת] דאין לנו לעשות תקנה לבע"ח דליתא קמן, ניוחש נמי הא, אבל בקושייתם דלא נחתי להכי, קשה למה הקשו רק לבן ננס דניחוש משום בע"ח מוקדם ולשמא תכסיף, הא גם לת"ק קשה דניחוש לבע"ח מאוחר.

צד. חיישינן שמא תכסיף.

כ' הרמב"ן, פירש"י ז"ל שכשאין משביעין אותה שמטא ואכלה, סברה למחר מפקי לה מינאי. והקשו עליו, וכי משביעין אותה להטעותה. ולי נראה שהדין כך הוא, שיכולה הראשונה לומר, את כבר נתקבלת כתובתך ואין רצוני שיהא שדה זו בידך, שמא תכסיפנו ונמצאת מפסדת ממני לכשאהיה צריכה לחזור עליו, לפיכך משביעין אותה, וכיון שנשבעה, על כרחיה של ראשונה תעמוד השדה ברשות שניה עד שתבא היא לגבות ממנו, ורבנן לא חיישי שמא תכסיף. וא"צ לפירש"י ז"ל בזו.

צד. אביי אמר דאביי קשישא איכא בינייהו.

צד. אבל איתיה במתא איבעי ליה למית.

כ' המרדכי [סי' רל"ט וסי' רמ"ב] בשם הראב"ה, דהני מילי כשהשותפין תובעין, אבל בשותפין שהם נתבעין, לא אמרינן איבעי ליה למית, ולא אמרינן שליחותיה עביד, כי יאמר מה ששקתני כי אמרתי מי יתן שלא היה תובע אותי מעולם לדון, דדיו לבא אל הדין כשיתבעוהו.

ברש"י ד"ה דאביי. ולא נמצאת שדה שאינה שלו מיירי.

בקרוב"נ [סי' י"א, אות ח'] כ', דהא דכ' הרא"ש הטעם דקיי"ל דמה שגבה לא גבה משום דהלכתא כר"נ בדיני וכו', ולא הביא ראה מהא דאביי דהוא בתראה מוקי פלוגתייהו בדאביי קשישא, דמשמע דס"ל מה שגבה לא גבה, משום דאיכא למימר דס"ל לאביי דלכו"ע מה שגבה גבה, אלא דמוקי לה מתני' כגון שלא נמצאת אחת מהן שדה שאינה שלו. ולפי' ר"ח [בתוד"ה שנמצאת] פשיטא דלא חש להא מילתא שמא תמצא אחת מהן שדה שאינה שלו.

צד. ברש"י ד"ה כרבי מאיר גלו דעתיהו דאין מקפידין על הקודם לחבירו וכו'.

כ' הפנ"י, נראה בזה דרש"י לשיטתו דשודא היינו מצד הסברא, ודלא כפירוש ר"ת דלמי שירצה יתן, וא"כ לפירוש"י פשיטא ליה השתא דלכו"ע היכא דאיכא למימר שודא, טפי עדיף מחלוקה, אלא דטעמא דרב משום דליכא למימר הכא שודא. ובמה שכתב דגלי דעתיהו נמי הוצרך לפרש כן, דאזיל לשיטתו דלר"מ דאמר עדי חתימה כרתי נמי לא בעינן מוכח מתוכו, כמבואר בפירוש"י במס' גיטין בכמה דוכתי וכו' מש"כ שם בחידושינו, ולפי"ז הו"מ למימר הכא שודא דדייני למי היה אוהב יותר ומסתמא לאותו כתב וחתם תחילה, לכך מפרש דאפי"ה לא שייך שודא, דכיון דלא כתב שעות, אלמא דגלי דעתא דלא קפיד לחתום לו תחילה כדי שיזכה יותר מחבירו. ויותר נראה דגלי דעתיהו נמי אלקוחות קאי, דלא מסיק אדעתא לזכות בו מיד, מדלא כתב שעות.

[ולקמן בסוגיין דפריך אטו בירושלים יתבינן דכותבין שעות, ופירוש"י דכיון דלא הקפידו לכתוב שעות גילו מנהגם שאין הולכים אחר הקודם וכו', וכ' הגרע"א שם דמדלא פירש בקיצור דלא הוי מוכח מתוכו, אלמא דס"ל דגם לענין עדי בחתומיו זכין לו לא בעינן מוכח מתוכו, יעו"ש].

צד. בתוד"ה שנמצאת. וא"ת לרבנן נמי תהא האחרונה נמי צריכה שבועה וכו', ור' מפרש אפי' לאביי קשישא כגון שפטרה מן השבועה.

וז"ל תוס' הרא"ש, א"נ אית ליה דאביי, וכשחייב מודה, והודאתו הודאה לגבי יורשין ואינה הודאה לגבי בעל חוב, דבמקום שחב לאחרים לא משגיחין ביה כדאיתא בפ' האשה שנתארמלה [י"ט].

צד. בתוד"ה שנמצאת. ע"כ צ"ל ודאי דהוה מוקי פלוגתא דבן ננס כאביי קשישא, וס"ל כרבנן.

וכ' המהרש"ל והמהרש"א, דרבנן לית להו דאביי קשישא לגמרי, בין בגדולים בין בקטנים, אלא בגדולים לא בעי שבועה, ובקטנים אין נזקקין כלל. והקשה הפנ"י, דא"כ פליגי בסברות הפוכות, דמאן דס"ל דאביי קשישא דבגדולים נמי צריכה שבועה, היינו משום דאליה חשש דצריי ולא חיישינן נמי לחינא, ואפי"ה בקטנים נזקקין, א"כ כ"ש דמאן דלית ליה דאביי קשישא בגדולים וס"ל דנטולת בלא שבועה, והיינו משום דלא אליה חשש דצריי וחיישינן טפי לחינא, כ"ש ד"ל דבקטנים נזקקין מהני טעמי גופא. אלא דאיכא למימר נמי איפכא דהא בהא תליא, דמאן דס"ל כאביי קשישא דבגדולים נמי צריכה שבועה, משו"ה נזקקין נמי בקטנים שתשבע ותטול, והיינו דחייש לחינא שתמתין ללא צורך עד שיגדלו, משא"כ למאן דלית ליה דאביי קשישא אלא דבגדולים נטולת בלא שבועה משום חינא שאם לא תרצה לישבע תפסיד, משו"ה אית לן למימר דבקטנים אין נזקקין כלל ולא חיישינן לחינא, דבהכי ניחא לה טפי להמתין עד שיגדלו היתומים ותטול בלא שבועה.

צד. בתוד"ה שני שטרות. פי' של מכר או של מתנה וכו', דלא דמי להא דתנן וכו', כולן חולקות בשוה, דהתם בשעבוד איירי וכו'.

כ' המהרש"א, והחילוק שחילקו בין מכר לשעבוד מפורש בר"ן, דשיעבוד משום קלא הוא ע"י השטר, והיינו משעה דמוכח מתוך השטר. [וז"ל הריטב"א, טעמא דמילתא כדפירש ר"י ז"ל וכן רבינו הרמב"ן ז"ל, דכיון דשטר חוב לשעבוד הוא עשוי ועיקרו לנכסים משועבדים משום דאית ליה קלא כדאיתא בפ' גט פשוט [קעה], אין לנו לדון בו אלא מן הזמן שהוא מוציא קול, וידוע הוא שאינו מוציא קול אלא מן הזמן הברור שבו דבהא מזדהרי לקוחות, וכל שכתוב בו יום ידוע אין זמנו ברור אלא מסוף היום וכו', ואינו טורף בו לקוחות מקודם לכן, אע"פ שיש לו עדים שהגיע לידו קודם לכן, דההוא עדות בע"פ ולית ליה קלא].

ולקמן [בתוד"ה לימא] כ' בשם ר"ת דשני שטרות וכו' היינו בשטרי מכר, אבל שני שטרות של שני בעלי חובין חולקין לכו"ע וכו' וטעמא דשניהם אמת. וכ' שם המהרש"א לבאר [ע"פ מש"כ בסוף דבריהם] דמשום דשתי ההלואות הן אמת, חשו להפסידן משום נעילת דלת, ומשום חינא, משא"כ בשתי מכירות, דהאחרונה שקר ולא מכירה היא כלל. אמנם הפנ"י כ' על סוף דברי ר"ת משום נעילת דלת ומשום חינא, דלכא' לשון מיותר הוא בפ' ר"ת, שכבר כ' בהתחלת דבריו דלא דמי למתני' כיון ששניהם אמת, אלא דלעיל לא בא לפרש עיקר פלוגתייהו, דלא [אצ"ל אלא] מייתי עלה ממתני', וסגי ליה לר"ת בלשון קצרה, דלא דמי, דבמתני' תרווייהו קושטא נינהו משו"ה לכו"ע יחלוק, משא"כ השתא דמפרש ר"ת מילתא בטעמא, דרב כר"מ שהחלוקה יכולה להיות אמת, ושמואל כר"א שא"א לומר שהחלוקה אמת משו"ה שודא עדיף, ומפרש ג"כ שיתן למי שירצה, וא"כ הדרא קושיא לדוכתא ממתני' דאין החלוקה אמת ואפי"ה אמרינן יחלוק, ולא אמרינן שודא לשמואל, והוצרכו לפרש מטעמא דנעילת דלת וחינא. [והמהר"ם ש"י"ף כ' [על מש"כ תוס' וטעמא דשניהם אמת] וז"ל, אין ספק אצלי שיש כאן ט"ס ואיני יודע מה ולא ידעתי כעת, ובדוחק פירשתי שזהו מטעם נעילת דלת שכתבו בסוף הדיבור].

ועיין בריטב"א שכ' בסו"ד ז"ל, ויש מבעלי התוס' שכ' דבשטרי חובות היינו טעמא דעבדינן חלוקה ואפי' לשמואל, משום דדוקא במכר או במתנה שאם היו בזה אחר זה עכ"פ הראשון זכה לגמרי והשני לא זכה כלום, אבל בשטרי חוב או כתובה, לשניהם שעבד נכסיו ודאי וכל אחד מהם ראוי לחול, ואפי' האחרון גובה משעת טרפו אם נפרע החוב הראשון או נמחל, וכיון ששעבוד שניהם ראוי לחול מתחלתו אפי' בזה אחר זה, עכשיו דאפשר שזכו שניהם אין לומר בו אלא חלוקה. כך כ' משמו של ר"ת.

אמנם שיטת ר"ח [הו"ד ברמב"ן], דאף בשטרי הלואות פליג שמואל ואמר שודא דדייני, [והקושיא ממתני' כבר תירץ הרמב"ן דסתם משנה ר"מ היא ושמואל דאמר כר"א], וכ"כ בתוס' ר"י"ד כאן, ועיין ברמב"ן שהביא בשם בעל הלכות ראשונות ז"ל שכ', וכי עבדינן כשמואל, הני מילי בקרקע, אבל בהלואה כרב עבדינן דאמר חולקין, דקיי"ל ממון המוטל בספק חולקין, והני מילי מבני חרי, אבל למיטרף ממשעבדי אף בהלואה נמי משכח"ל כשמואל במקום דלא שביק שתי הלואות שודא דדייני. וכ' הרמב"ן דזהו כדעת ר"ח, אלא שאין חילוק זה שחילק [בין בני חרי למשעבדי] מחזור.

צד: אימא סיפא כתב לאחד ומסר לאחר, זה שמסר לו קנה, ואי ר"מ אמאי קנה, האמר עדי חתימה כרתי.

בתוס' לעיל [צד. בד"ה לימא] מבואר דלר"מ אפי' נכתב ונחתם ונמסר לאחד תחילה, ואח"כ נכתב ונחתם ונמסר לשני, קנו שניהם בבת אחת כיון שמתוך החתימה אין ניכר שקדם קנינו של זה לקנינו של זה. וכ"כ בתוס' ר"י"ד. [אלא דאיהו מפרש טעמא משום דעדי בחתומיו זכין לו, יעו"ש]. אבל הרמב"ן כ', דאם כתב ומסר לראשון וחזר וכתב ומסר לשני בו ביום, ודאי משמע דראשון קנה אפי' לר"מ, דמי איכא למימר בכותב שטר מתנה לחבירו ומסר לו שיהא יכול לחזור בו כל אותו היום.

צד: אתא רמי בר חמא לקמיה דרב ששת אוקמיה בנכסיא.

כ' המאירי, רצונו לומר ע"י איזה מתלמידיו, שהרי הוא סגיא נהור היה, וחוץ מכבודו לא היה ראוי לדון. [ואע"ג דלא נסתמא רב ששת אלא אחר שנהג כהאי מילתא דחסידותא דנהג בה רב, שלא היה מביט לצדדין ואפי' לפניו, ולא יכל לעמוד בה עד שסימא את עיניו, [כמבואר בתשובת הגאונים ס' קע"ח], פשיטא ליה להמאירי דהאי עובדא בתר הכי הויא].

צד: חדא דאנא דיינא ומר לאו דיינא.

ופירש"י ע"פ ריש גלותא והישיבה. וכ' ע"ז הריטב"א, ולא נהירא, דהא רב ששת נמי דיינא הוא דגמיר וסביר ונקיט רשותא. [א"ה, לפ"ד המאירי [הו"ד לעיל] דתלמיד דרב ששת הוא דאוקמה לרבי ב"ח בנכסיו, אולי לא קשיא. ויל"ע]. ויש שפירשו דאנא דיינא בהאי דוכתא, שהדין הזה היה במקומו של רב נחמן, ואין ראוי לאחרים לעשות שודא באותו מקום, שזה כעין הפקר ב"ד הוא, ואין לעשותו במקום שגדול ממנו או שהוא דין קבוע במקום ההוא שהיה ראוי לדון בו.

ומסיק הריטב"א, ומיהו הא בדיעבד שפיר דמי, ואין עיקר טעמו בכאן להחזיר דינו בדיעבד אלא משום איך טעמא, דמעיקרא לא אתי עלה אלא משום טעמא דאיהו קדים ועדין בחותמיו זכין לו, והו"ל טועה בדבר משנה שהוא חוזר. וכן פ' מורי הרב הלוי ז"ל בשם אחיו הר"ר פנחס הלוי ז"ל.

צד: אימא בר כ"ט בניסן את.

כ' המורדכי [סי' רמ"ה], יש מדקדקין מדלא אמר בר ל' בניסן את, ש"מ דיום ל' נמנה לחדש אייר, דניסן לעולם מלא. [דבשטרות אזלינן בתר לשון בנ"א, ויש למנות לשטרות מיום ראשון. הגהת הב"ח, וכ"ה בהגה"א ובשה"ג]. ועוד דקדק הר"ם, מדקאמרו הכא וליכתוב ליה טירפא מאייר ואילך, משמע מכי שלים כ"ט בניסן דלאלתר הוא נמנה לאייר, ולמועדים דוקא מנינן מיום שני, וראב"ן פ' כן. אבל ראב"ה כ' במשפטי הכתובה וז"ל, אם ב' ימים ר"ח יום ו' ושבתי, וכנסה ביום ששי, י"א לכתוב ביום ששי בשלשים לחודש פלוני שעבר, וי"א ביום עיבור לחודש פלוני שעבר, ואית דכתבי ר"ח סתם, והורגלו למנות לשטרות מיום שני [יעו"ש ראייתם], וכשר הדבר שלא לשנות המנהג למנות מיום שני, כי יש להסב הראיות לכאן ולכאן, ואני מצאתי תשובת הר"ר יצחק מוינא שהשיב לר' דוד, ופסל השטר שהיה כתוב [בו] באחד במרחשון ביום ששי, והיה ר"ח יום ו' ויום ז'.

צד: בתוד"ה אמיה. דהא רב ששת גברא רבה הוה, וא"ל ר"ג אינן דין לעשות שודא דדיינא.

אבל במורדכי [סי' רמ"ג] כ' בשם רבינו ברוך, דהכי קאמר ליה, כיון דאנא דיינא שקבלתי מריש גלותא, שודא שלך אינה כמו שודא שלי, [ובהגה"א ושה"ג הגי', שודא שלך אינה כנגד שודא שלי], אבל במקום אחר כל הדיינין יכולין לעשות שודא.

צה. א"ל יכלי למימר לך את בר חד בניסן וכו'.

גי' הרי"ף והרא"ש את בר חד בניסן את, והנחתי לך מקום לגבות ממנו. וכ' הריטב"א דלגירסא זו לאו בשטרי מכר איירי כדפירש"י, אלא שני שטרי הלואה היו שיצאו על קרקע אחד בן חורין, מר אמר אני מוקדם וראוי לגבותו, ומר אמר אני מוקדם וראוי לגבותו, ואוקמיה רב יוסף בההוא דחמשה בניסן, כלומר דליאגביה בעל חמשה בניסן, וכי אתי איך למיטרף לקוחות דבתר איירי, אמרי ליה את בר חד בניסן והנחנו לך מקום לגבות הימנו. ושני הפירושים דרך אחד להם וכולם ענין אחד, ורש"י ז"ל פירש בשטרי מכר משום דסוגיין דלעיל איירי בהכי וכדפירשית לעיל.

וכ' הר"ן בשם הרשב"א, יש מי שאומר במי שמכר לשנים, ולאחד פירש בשטר בכ"ה בניסן ולשני כתב סתמא, אין בע"ח [דמוכר] יכול לטרוף מאחד מהם, וכל אחד מהם יכול לדחותו אצ"ל השני לומר הנחתי לך מקום לגבות הימנו. ואינו, דא"כ כל אדם יהיו עושים כן ויערימו להפסיד מבע"ח בכענין זה, אלא מהאי דכתב בניסן סתמא גבי, וטעמא דמילתא, משום שדעות שניהם משועבדים לבע"ח, אלא שהתקינו להם חכמים שאין

נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין, א"כ עליו לברר שהוא משועבד במקום בני חורין ועליו הראיה, הלכך זה שהוא סתם, ידו על התחתונה וכו'. עכ"ל הרשב"א.

ומסיק הר"ן, אבל ראיתי כתוב שהרמב"ן ז"ל כ' בתשובה, בלוה שמכר קרקעותיו לשלשה בנ"א ולא נתפרש בשטריהם זמן, ובא מלוה לטרוף, וכל אחד מדחה אותו לומר אני מוקדם והנחתי לך לגבות, שעליו להביא ראיה, ואם לא הביא אינו טורף כל עיקר. ותמהני היאך אפשר, דהא מסקינן בסמוך בגמ' דהיכא דאישתדוף בני חרי טריף ממשעבדי, כל היכא דליכא למימר איהו דאפסיד אנפשיה וכו', אלמא דכי אמרינן דאין נפרעין מנכסים משועבדים כל מקום שיש נכסים בני חורין, היינו דוקא בדאפשר לגבות מבני חורין, הא לאו הכי גובה ממשועבדים, ואע"פ שבשעה שלקח היה ראוי לגבות מבני חורין, וה"נ כיון שא"א לגבות כלל, לאישתדוף דמי, ורצה מזה גובה ורצה מזה גובה.

צה. וראשונה מיד השניה.

כתב עלה הראב"ד ז"ל, איכא דמקשי אמאי לא אמרינן ש"מ בע"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה. ואיכא למימר דהוה יכול לתרוצי ליה, דכתב ליה בעל לראשונה לא יחא לך פרעון אלא מזו. ואיני יודע זו מנין לו לרב ז"ל, שאם גבה [בע"ח מאוחר] מאפותיקי, שלא יחא עשוי, ובפ' המניח את הכד [לד.]. גבי שור שנגח משמע דאפי' באפותיקי מה שגבה גבה ולא אמרינן כמכר הוי. מיהו לאו קושיא היא, דראשונה ושניה בבת אחת הן באות לדין, וכשהשניה מוציאה, יד הראשונה עמה בשדה. [ל' הרמב"ן].

וז"ל המאירי, ושמא תאמר לענין סוגיא, היאך לא למדו מזו בע"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה, הואיל והראשונה מוציאה מיד השניה, אלא שמ"מ זו אפשר בלא גובינא, אלא שהקרקע ביד הלוקח, ובאים שלשתם לב"ד, והשניה באה לטרוף, והראשונה טוענת כל שיצא מיד הלוקח אני טורפת, ולוקח טוען, אחר שראוי לבא ליד ראשונה, אני מעכבו, וב"ד מעכבין אותו לכולם, לא מר נחית לה ולא מר נחית לה עד שיתפשו ביניהם.

צה. עד שיעשו פשרה ביניהם.

כ' המאירי עד שיעשו הלוקח והשניה פשרה ביניהן. וז"ל החלקת מחוקק [סי' ק' ס"ק כ"ו], לא נתבאר בגמ' אופן הפשר שיעשו, ונראה, אם השניה רוצה לעשות פשר עם הלוקח, אז אבדה הראשונה זכותה, כי השניה לא תטרוף מן הלוקח, ואם הראשונה תרצה לעשות פשר עם הלוקח, אז אבדה השניה זכותה, כי הלוקח לא יטרוף מן הראשונה, ואם הראשונה והשניה יעשו פשר, אבד הלוקח זכותו כי הראשונה לא תטרוף מן השניה. [ובב"ש כ' ב' אופנים הראשונים, ולא הזכיר אופן הג' דהראשונה והשניה יעשו פשר ויפסיד הלוקח]. וע"ע ל' התוס' ר"ד לקמן בסוגיין [צב: שכ', אבל במתני' דכולהו אית להו פסידא, יד כולן שוה, וצריך לעשות פשרה ביניהם.

צה. כתב לראשון ולא חתמה לו.

כ' הרמב"ן, איכא דדייק, לוקח ראשון למאי בעי חתימתה דידה, כיון דאיכא בני חורין שיעור כתובתה, לימא לה הנחתי לך מקום לגבות הימנו, וכי תימא דלמא משום דאי אשתדוף גבי מיניה, לפשוט מינה דאי אשתדוף בני חרי גבי ממשעבדי. ולא מילתא היא, דאיכא למימר חייש דלמא נמצאת שדה שאינה שלו וגבי מהאי, א"נ אתא בע"ח וטריף האי שדה ואיהו [אצ"ל ואיהי] הדרא עליה.

והר"ן מסיים בה, הלכך כיון שיש צורך בחתימתה ולא חתמה, הדבר מוכיח שאין זו חוששת לנחת רוח של בעלה. והרמב"ם ז"ל כ' דין זה [בפי"ז מהלכות אישות הי"א], וכ' שם שלא כתבה ולא הסכימה למעשה הראשון ונפסד המכר. ונראה מדבריו, דדוקא בשנתבטל המכר הראשון מחמת שלא חתמה הוא שיש לנו הוכחה שאינה חוששת לנחת רוח של בעלה, אבל בשנתקיים המכר, אפשר לה לומר לא הוצרכתי לעשות לו נחת רוח.

והוא תימה, דבגמ' מייתי להא למיפשט בעיין דאישתדוף בני חרי מהו דלטרוף ממשעבדי, ואמרינן נהי דאבדה כתובתה משני, מראשון מיהא תגבה, אלמא דאפי' כשנתקיים המכר הראשון עסקינן.

צה. לא קשיא הא ר"מ וכו'.

הקשה במצפ"א, איך מהני מחילה לר"מ בכתובה לטעמיה לעיל [נו: דאף בכתובה לא מהני אלא לר' יהודה. וי"ל דכאן אינה מוחלת רק שעבוד של טריפת לקוחות, וזה אינו מן התורה אלא תלוי בכתובה ובקבלת אחריות בפירוש כדאיתא לעיל [נא.], ואיירי כאן שהיה כתוב אחריות בפירוש בכתובה. וזה אפשר כוונת רש"י במתני' [בד"ה ומכר] שפירש שדה המשוועבד לכתובתה.

צה. א"ר פפא בגרושה ודברי הכל, רב אשי אמר כולה ר"מ היא וכו'.

כ' המהר"ם ש"ף, אין להקשות למה נקט ר"פ לשון "דברי הכל", ורב אשי "כולה ר"מ" ולא "דברי הכל", ולשניהם משני חדא מתני' ככו"ע וחדא כחד תנא לחוד, דכיון דהקושיא הוא אמתני' דהכא, קאמר ר"פ לא תצטרך לאוקמי [כ"מ] בשביל כן, דמשנתניו אתיא ככו"ע, ולא חש לאידך משנה שהקשה על משנה שלנו, וראיה שבמקום משנה שם ליתא הך סוגיא.

צה. אבעיא להו אישתדוף בני חרי מהו דליטרוף ממשעבדי, ת"ש כתב לראשון ולא חתמה לו וכו'.

כ' הריטב"א, מהא שמעינן דאשתדוף לאו דוקא, אלא ה"ה כל שיש עיכוב שאינו יכול לגבות מהם, [א"ה, וכן מבואר בר"ן לעיל [צד: גבי הנהו תרי שטרי דאתו לקמיה דרב יוסף, הו"ד שם]. דהא הכא נכסים שהניחה בני חורין, קיימים הם, אלא שאינה יכולה לגבות מהן, ועד כאן לא דחינן להו לקמן אלא משום דאיהי דאפסידה אנפשה, הא כל היכא דלא אפסידה אנפשה, כגון שנטוליה מסיקין, גובה מהם בע"ח [אבל הר"ן כ' בשם הרשב"א, דכשגזלן אנס אינו טורף ממשועבדים, מפני שעשוין הן בעלי זרוע ליפול, וסוף שיגבה חובו], וכ"ש אם התפיסם הלוח ביד גוי וכיו"ב דלא אפשר למיגבי מינייהו.

וכן היה נראה דדוקא שיש נכסים בני חורין כאן במקום ההלואה, אבל אם הנכסים בני חורין הם במדינה אחרת, אין לנו לומר שילך המלוה לשם, אלא גובה המלוה מנכסים משועבדים, [א"ה לכאן כוונתו רצה מזה גובה רצה מזה גובה. ומ"מ י"ע בזה, דשמא כיון דבסתמא לא סמכה דעתו על אותם שבמדינה אחרת אלא על הסמוכים לו, אולי הוטל שעבודו עליהם תחילה], שלא עלה על דעתו שילך אחר בעל חובו למדינה אחרת, כיון שהיו לו נכסים כאן כשלוה במקום ההלואה. ואצ"ל אם יש חירום בין המקומות, דהשתא הו"ל כאישתדוף בני חרי. וכן דנתי לפני רבותי.

צה. ת"ש כתב לראשון ולא חתמה לו וכו', ועוד תניא לוח מן האחד וכו', התם איהו דאפסיד נפשיה בידים.

הפנ"י תמה, מעיקרא מאי סבר למיפשט מהנך, דהא מילתא דפשיטא היא דלא דמי לאישתדוף כיון דאינהו דאפסידו אנפשיהו. וביאר, דמעיקרא ס"ד דעיקר האיבעיא היינו דמספק"ל בעיקר תקנתא דאין גובין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין, אם הוי טעמא משום פסידא דלקוחות כיון דליכא למימר אינהו דאפסידו אנפשיהו שלקחו שדה המשועבד לחבירו, דכיון שהניחו בני חורין, כדן לקחו, וא"כ באשתדוף נמי שייך למילתא, דמ"מ כדן לקחו, או דילמא דעיקר תקנתא הוי משום דליכא פסידא לבע"ח, וכיון דעיקר שיעבודא על הלוח עצמו לא מפסדינן ללקוחות בידים, דהו"ל כמו ערב שאין נפרעין ממנו תחילה, ולפ"ז היכא דאיכא פסידא לבע"ח כגון באישתדוף, גובה ממשעבדי ולא משגחינן לפסידא דלקוחות, [ובהגהות מבעל ברוך טעם הקשה, דהא תנן ואפי' הן זיבורית, ש"מ אע"ג דאיכא פסידא, ודוחק לחלק בין פסידא רבה לזוטא. [א"ה, לכאן הוי דומיא דערב, דכי איכא ללוח זיבורית אין נפרעין מן הערב, ולא מיקרי פסידא אלא היכא דאין לו מהיכן ליפרע אצל הלוח כלל, ויל"ע]. ותירץ, די"ל הטעם כדעולא דדבר תורה בע"ח זיבורית, ואוקמוה רבנן אדן תורה כדאיתא בגיטין ג.]

נמצא דלפ"ז שייך להסתפק נמי בשני לקוחות, א' מוקדם וא' מאוחר, אי מצוי הבע"ח לגבות ממי שירצה אף מן המוקדם, ששיעבודא על שניהם, ואי משום פסידא דלקוחות, מה לי לוקח קמא או בתרא [דהא ליתיה לעיקר שעבודו שעל הלוח], והיינו לטעמא בתרא, או דילמא כטעמא קמא, דהיכא שהלוקח עשה כדן, אין לבע"ח עליו כלום, וא"כ לעולם אין דינו של בע"ח על המוקדם במקום מאוחר, שהראשון עשה כדן שהניח בני חורין, והמאוחר אפסיד אנפשיה. אלא הא דמבעיא ליה באישתדוף ולא קא מבעיא ליה בשני לקוחות כדפרישית, היינו משום דאכתי איכא למימר דחיישינן טפי לפסידא דלקוחות קמאי, דהא בלא"ה אף אם יטרוף הבע"ח ממנו, יחזור המוקדם ויטרוף מהמאוחר, והו"ל כהפוכי מטרתי, [א"ה, לכאן] אכתי שייכא האיבעיא בלקח שלא באחריות], משו"ה מבעיא ליה דוקא באשתדוף.

נמצא לפ"ז שפיר פשיט מהנך ברייתות, דאע"ג דאיכא פסידא לבע"ח שמפסיד לגמרי, אפ"ה אסתלק שיעבודא לגמרי מן הראשון, כיון שהראשון קנה כדן שהניח בני חורין, [דלצד השני בהאבעיא, הו"ל שיגבה מן הראשון, כדן שני לקוחות היכא דליכא למימר אפוכי מטרתי למה לי, כדהכא דמלוקח שני אינו יכול לגבות], וא"כ ה"ה לאשתדוף. ואהא מסיק הש"ס שפיר, דאכתי לא דמי, דאע"ג דלא חיישינן לפסידא דבע"ח כלל כיון דאפסיד אנפשיה, דהא עיקר שעבודא מיהא אלוקח שני הוי, יהיה מאיזה טעם שיהיה, הבע"ח אפסיד אנפשיה, משא"כ באשתדוף.

צה. דההוא גברא דמישכן ליה פרדיסא לחבריה לעשר שנין וכו'.

ופירש"י דכתב ליה במשלם שניא אילין תיפוק ארעא דא בלא כסף. וכ' ע"ז הריטב"א, ויפה כיון רש"י ז"ל, דדוקא בהא הוא דכי קש בתוך זמן המשכונא יש לו למלוה לגבות הנשאר מחובו לפי חשבון השנים משאר נכסי הלוח, דהא מה דאשתאר אחריות מלוה גמורה היא, אבל במשכנתא דנכיייתא [שינכה לו מן החוב דבר קצוב לשנה וכו', ויורד בספק דאפי' תלקח ולא יהו בה פירות ינכה לו אותה קצבה. רש"י בב"מ סז: בד"ה באתרא] דקש תוך זמן המשכונא, אין לנו לגבות אחריות הפירות ההם, כיון שהקרן שלו קיים, שלא התירו משכונא בנכיייתא אלא מטעם דאי לא עבדא לית ליה פירי, ואם לא יאכל לא יגבה, ולא עוד, אלא שאין לו לגבות כל חובו אלא עד סוף הזמן שקבע ואע"ג דלא אכיל פירי, דכיון דפרדיסא עביד דקש אדעתא דהכי קבלה במשכונא. ודוקא בהא, אבל אם טרפוח ממנו, גובה כל חובו לאלתרו, דהא לא אוזיף לזמן ההוא אלא אדעתא דליכול פירי, ואם יאמר המלוה [אצ"ל הלוח] שיתן לו בכל שנה כדי הפירות ההם במשכונא אחרת בנכיייתא, יכול זה לומר דאיהו אדעתא דמשכנתא דידיה נחת.

צה. נכסי לך ואחריו לפלוני וכו' דברי רבי, רשב"ג אומר וכו'.

כ' הגריעב"ן, בעל הברייתא סידר דברי רבי קודם דברי אביו, לפי שלמד לפני רבי ולא לפני רשב"ג, וחייב אדם בכבוד רבו יותר מכבוד אבי רבו. [ושמעין מינה דמ"מ איכא חיוב דכבוד אבי רבו].

צה. ואמר אבבי נכסי לך ואחריו לפלוני ומכרה ומתה, בעל מוציא מיד הלקוחות וכו', ומוקמינן לכולהו בידי דלוקח וכו', דאמר לה כשהיא נשואה.

כ' המאירי, ומ"מ אם מת הבעל ונשאת לאחר, אין לאחריו במקום בעל זה כלום, והרי זה כאומר לה כשהיא פנויה ונשאת. וי"א אף בגירשה הוא וחזר ונשאה. וכתבו גדולי הדורות לפי מה שהעידו תלמידיהם בשמם, שמאחר שאם עמדה ונשאת אין לאחריו במקום בעל כלום, אם מת הבעל והן שלה עכשיו, אין לאותם אחרים כלום, שאין זה אלא כמכרה וחזרה ולקחה.

צה. ואין חייבין בקבורתה וכו'.

כ' החת"ס, דע דלענין חיוב קבורת כל המתים, הנה פשוט מי שהניח מעות, הוא קודם ליורשיו וקוברים אותו מעזבונו, ואפי' ציוה שלא יקברוהו מנכסיו, לאו כל כמיניה להעשיר יורשיו ולהטיל עצמו על הצדקה. וזה מבואר בפוסקים. [י"ד סי' שמ"ח ס"ב, וח"מ סי' רנ"ג ס"ו]. והוא מסוגיא דלעיל מח.]. אך מי שלא הניח כלום, לא ידעתי אם יש שום חיוב על

יורשים לפדותה, דהא קרינן בה ואהדרינן למדינתך, והו"ל למיתני דמ"מ אם אלמנה נשבת אין יורשים חייבים בפרקונה, כיון דתקנו משום פירות.

צו. כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה. אלמנה עושה ליורשים.

כ' הגריעב"ץ, גם כאן צריך לפרש ליורשים ר"ל ליורשי הבעל, ולא שני בניו ולא שני שאר יורשים. [א"ה, בניו דקאמר, לא נתבאר אם גם בניו ממנה שחייבים בכבודה מה"ת, [אבל אשת אב לאחר מיתת האב אינה בכלל מצות עשה דכבד את אביו, אלא מאזהרתיה דרבי כלקמן קג.], דשמוא הוי כחוב ממון שחייבת להם דאין חייבים למחול]. מיהו הכא לא איירי אלא ביורשים זכרים, דלנקבות לא שייך חוץ ממזוגת הכוס וכו'. [לכא' כונתו דתהיה חייבת ליורשים נקבות גם באלו המלאכות, ולא אמרינן דלא פלוג רבנן ואין זה בכלל חיובה ליורשים], ויורשים דלעיל בניו או בנות שוו להדידי לענין מציאה.

כו. מעשה בכלתו של ר' שבתאי שתפסה דסקיא מלאה מעות, ולא היה כח ביד חכמים להוציא מידה.

הרא"ש [בס"י ג'] כ', דרבינו מאיר הביא מכאן ראייה דאפי' תפסה טובא יותר מכדי כתובתה, לא מפקין מינה, וכן דקדק מל' הירושלמי דקאמר אפי' אלף זוז, ומל' הרמב"ם ש' אפי' ככר זהב. וטעמא הוי משום דלא ידעינן כמה תחיה וכמה תצטרך למזונות, כי שמוא יאבד מהן, או שמוא תחלה ותצטרך להפואה שאין לה קצבה שהיא בכלל מזונות. ודלא כשיטת ריב"א שהביא לעיל מינה שמוציאין מידה כל המותר על מזונותיה לשנים עשר חודש, כי יותר אין ראוי שיסאר בידה ממה שראוי בפעם אחת למכור בקרקעות, [ואלף זוז דקאמר בירושלמי לאו דוקא, א"נ בעשירה שראויה לכך ב"ב חודש], א"נ ראוי לומר, אפי' ביותר מ"ב חודש ובלבד שתפסה פחות משיעור כתובתה שסופה לישבע על כתובתה, דאי מהני תפיסה אפי' כמה וכמה, לא שבקת חיי לכל בריה.

וז"ל המאירי, ואפי' תפשה ממון הרבה אין מוציאין מידה, וכמו שאמרו מעשה בכלתו של ר' שבתאי וכו', ומ"מ רוב גאוניו כתבו שב"ד מחשבין מה שתפשה ופוסקין לה וניזונית ממה שבידה עד שתמות או עד שיפקע חיוב מזונותיה, שיתן השאר ליורשים וכו', ויראה לי שלא כתובה אלא דרך פשרה ותיקון העולם, ואף אני מוסיף בדבריהם שיהיו ב"ד מוציאין מידה ויתנו ביד שלישי להרויח ליתומים שלא יהיו מעותיהם בטלים, אבל מן הדין אינו כן וכו'.

צו. אלמנה ששהתה שתיים ושלוש שנים ולא תבעה מזונות, איבדה מזונות.

כ' הרמב"ן, דוקא אלמנה הוא דבעיא שתיים ושלוש שנים, אבל אשת איש אפי' שהתה יום אחד ולא תבעה, איבדה מזונותיה למפרע, דבשלמא אלמנה אפשר דמיתזנא מדידה כגון מציאתה, אבל אשת איש שהכל לבעלה, מדידה מתזנא, ואי אמרה דלוותה ואכלה, תביא ראייה לדבריה, דכל היכי דאיהי מפקא מבעל, עליה להביא ראייה, משא"כ אלמנה דנכסי בחזקת אלמנה קיימי. ומסתברא דאפי' מכרה בנכסיה [בנכסי מלוג שלה. ר"ן בשמו] בטובת הנאה ולא תבעה, הפסידה מיד, שדרך הנשים לגלגל עם בעליהן ולסייע להם. והריטב"א הוסיף ע"ז, וכן ראיתי למורי הרב שדן כן, אפי' באשה שהלכה לבית אביה מפני מריבה שהיה לה עם בעלה, כיון שלא מסרה מודעא בפני עדים שלא מחלה אותם.

והר"ן הביא דברי הרמב"ן, וכ' ע"ז וז"ל, ודינו ז"ל במכרה מנכסי מלוג צריך לי עיון, דכיון דמפלגינן בין עשירה לעניה ובין צנועה לפרוצה, אדרבה איכא למימר דדוקא באלמנה הוא דהפסידה, לפי שאם לא מחלה המזונות לא היתה בושה לתבוע היורשים, אבל באשת איש שעושה נחת רוח לבעלה, איכא למימר שלא הפסידה לעולם, ומשו"ה נקט אלמנה.

עוד כ' הרמב"ן, והני מילי לאפוקי מבעל, אבל אם לא נתן לה מזונות ועשתה ואכלה, אע"פ שהותירה, אין לבעלה עליה כלום, דכל היכא דאיהו לא יתיב לה מזוני, הרי משכון בידה, תמשכנו עלי, ואינה צריכה להתנות עמו בב"ד ולומר איני ניזונית ואיני עושה, [אלא כל שאין מעלה לה מזונות, זכתה היא במעשה ידיה, ואפי' דרך שתיקה. ל' הר"ן], וזו היא ששנינו [סד]: אם אינו נותן לה מעה כסף לצרכיה מעשה ידיה שלה.

הקרב לקבורו יותר מעל כל ישראל, אם לא מטעם צדקה אתינן עלה, שהקרב קודם, ומי שעשיר בנכסיו מן הקרובים יתן יותר, אבל לומר אילו הניח מעותיו אתה היית יורש דאורייתא, על כן תתחייב אתה לבדך לקבורו, לא מצאתי, ולא נלע"ד. ואפשר אפי' בששה קרובים, דאוננים ומטומאים ומחוייבים להתעסק בקבורתו מן התורה, היינו להתעסק ולהטריח בקבורתו, אבל לא להוציא ממונו ע"ז. [א"ה, צריך טעם אמאי לא יתחייב עד חומש נכסיו, דהא קיי"ל כר"ע דאמר [סוטה ג.] לה יטמא חובה, ולשון הרמב"ם [פ"ב מהל' אב"ה] ש' ש' כי אם לשארו הקרב אליו לאמו וגו' לה יטמא, מצות עשה].

וכיון שכן, לא ידעתי כלל באלמנה שמתה ולא הניחה כלום, מהי תיתי לחייב קרובים שהיו ראויים ליורשה לקבורה, והלא אילו מתה פניה, לא היה חיוב קבורתה על קרובים כשלא הניחה כלום, וכי מפני שנשאת ונתאלמנה יגרע כח הקרובים, מי הכניסם לזה החיוב, וכי מצאנו שום תנאי ב"ד על קרובים לחייב אותם מה שלא היו חייבים קודם שנשאת. ע"כ נלפע"ד אין ה"נ, מש"כ תוס' אפי' אינם יורשים כלום כגון שהניחה מטלטלין, אין רצונם שהיורשים חייבים לקבורה, אלא ר"ל שאין היתומים מחוייבים לקבורה אע"פ שהם יורשים המטלטלים, ומטילים הקבורה על הקרובים שהיו ראויין ליורשה, אבל לא שיתחייבו בה כלל, והיינו דקדק רש"י ז"ל היא תקבור עצמה, ולא שיהיו קרובים מחוייבים לקבור אותה מממון עצמה כלל, אלא תתקבר מהצדקה.

צה: ואין חייבין בקבורתה.

כ' הר"ן, וכתב הרמב"ם [בפ"ח מהל' אישות ה"ו] דכי תנן הכא דאין היתומים חייבים בקבורתה, דוקא בשנשבעה, אבל מתה קודם שנשבעה, יורשי הבעל חייבים בקבורתה. וטעמו ז"ל, דכיון שאין יכולין יורשיה לגבות כתובתה לפי שאין אדם מוריש שבועה לבניו [שבועות מז.], יורשי הבעל חייבים בקבורתה, וק"י משומרת יבם, [דאמרינן לעיל [פא.]] דיורשי הבעל שהם יורשי כתובתה חייבים בקבורתה], שהרי זו אין יורשיה יורשין מכתובתה ומנכסי צאן ברזל שלה כלום, ובשומרת יבם יורשין מקצת צאן ברזל. והראב"ד ז"ל השיג עליו וכתב, דעתא קלישתא קא חזינא הכא, וכי מפני שלא נשבעה קרי ליורשי הבעל יורשי כתובתה, והלא הם אומרים שכבר נפרעה ונטלה צררי והורישוה, אלא ודאי שיורשי נדוניתה ונכסי מלוג שלה קוברין אותה ואע"פ שלא ירשו כלום. עכ"ל. והדין עמו. עכ"ד הר"ן.

ועיין ברש"ש על דברי תוס' [בד"ה ואין חייבין], שכתבו דאפי' היכא דליכא מקרקעי אלא מטלטלי דלא שקלה כתובה, אינן חייבין בקבורתה, ואע"ג דהשתא הוו כיורשי כתובתה כיון שאינה נוטלת אותה מהם, וכ' הרש"ש דכ"ש היכא דלא נשבעה, וכהראב"ד. אמנם הפנ"י כ', דעד כאן לא קאמר הרמב"ם אלא היכא דלא נשבעה, דיורשי הבעל אין יורשין כתובתה מעיקר הדין, דהא דחיישינן להתפסת צררי, אינו אלא חשש בעלמא, [תדע דהא מדינא אפי' שלא נשבעה איכא למ"ד דיורשין נשבעין שבועת היורשין ונטולין, דתליא בפלוגתא בפ' כל הנשבעין [מח:]], ואסקינן התם דעבד כמו עבד וכו', וא"כ אין יורשי הבעל נוטלין הכתובה אלא לפי שהן מוחזקין, ומה"ט כ' הרמב"ם ז"ל דיורשי הבעל חייבין בקבורתה, משא"כ בדליכא אלא מטלטלי, דמדינא לית לה שום דין כתובה, אין יורשי הבעל חייבין בקבורתה.

צה: בתוד"ה ואין חייבין. מיהו תימה הא לא קתני ואין חייבין בפרקונה וכו'.

כ' הגרע"א, אבל אינן חייבין בפרקונה כיון דלית להו פירי, לא שייך למיתני, דהא בלאו טעמא דאין להם פירות נמי אין חייבין לפדותה, כיון דלא קרינן ביה ואותבינן לי לאנתו, דהא אפי' נשבת בחיי בעלה ומת בעלה, אין היורשים חייבין לפדותה, שאין אני קורא בה ואותבינן וכו', כדאיתא לעיל פ' נערה שנתפתתה [נב.]. ובתוס' דחקו בקושיא זו הרבה, ולא אבין על מה. [אב"ה, וכ"כ בפנ"י]. ואפשר שקושיית תוס' לאביי דס"ל [שם] דאלמנה לכה"ג חייב לפדותה, שאני קורא בה ואהדרינן למדינתך, ממילא אשת כהן (שנפדית) [שנשבת] ומת, אף דלא הכיר בה בעלה, חייבים

צו. אלמנה ששהתה שתיים ושלוש שנים וכו'.

שעברה נתנו דמי מזונות לשנה הבאה, ולכך אמרין דמוכח מילתא דיתמי קושטא קאמרי משום ששתקה עד השתא וכמש"כ תוס', אבל אם אומרין היתומים נתנו עכשיו קודם שבאנו לב"ד דמי מזונות של שנה שעברה וכו', לא שייך לומר דמוכח מילתא משום ששתקה וכו', דהא גם לדברי היתומים שתקה עד עכשיו. אלא דק"ק דיהיו היתומים נאמנים במיגו דאי בעי אמרו שנתנו קודם שנה שעברה. עכ"ל בקיצור].

והר"ן הוסיף להקשות על דברי רש"י, דאי לשנה הבאה, פשיטא דלא מהימני, דדמי לחוב שהוא תוך זמן שאין הלוה נאמן לומר פרעתי [ב"ב ה.]. [ובטעמא דתוס' והרא"ש והריטב"א שלא הקשו כן, אולי משום דאין דרך ליתן מזונות דבר יום ביומו, וול' המאירי [בד"ה אלמנה ששהתה, ומקורו מסוגיא דלקמן צו.]. שהחדשים הם קיצבא למזונות האלמנה מפני שמחודש לחודש נותנין לה מזונות], וכל כה"ג אפשר דמודה ריש לקיש לאביי ורבא דאמרי בב"ב [שם] עביד איניש דפרע בגו זימניה כי היכי דלא ליטרדן, דודאי טירדא גדולה היא לתרוייהו אם יצטרכו לפרוע דבר יום ביומו, וכיון דבלא"ה מקדימין לה, אפשר שיתנו לה לשנה. ויל"ע].

צו: דתני לוי אלמנה כל זמן שלא ניסת, על היתומים להביא ראיה.

וכ' הריטב"א בשם הרמב"ם שנסבעת כעין של תורה, דהא נשבע ונטול היא. ומורי הרב בשם רבינו רבז ז"ל אומר, דכיון שהנכסים בחזקת אלמנה עומדים, הרי היא כאילו יש בידה משכון, ונשבעת ונפטרת חשיבא, ואין עליה אלא שבועת היסת, וכ"כ הרב בעל העיטור ז"ל, אבל הרמב"ם ז"ל לטעמיה, שכתב שאפי' במי שיש בידו משכון חשיב נשבע ונטול. עכ"ל הריטב"א. אמנם ברמב"ם לפנינו [פ"ה מהל' אישות הכ"ז] כ' דנשבעת היסת, ומסיק הר"ן בשיטתו דכיון דנכסי בחזקת אלמנה קיימי, עדיף ממשכון, וחשיב דהיתומים באין להוציא והיא כופרת, הלכך נשבעת היסת.

צו: א"ר שימי בר אשי כתנאי וכו'.

כ' המהר"ם שי"ף, לפירש"י [דהאבעיא במזונות דלהבא], אין להקשות דאייתי כתנאי דמייירי במזונות של עבר איבעיא דאיירי בלהבא, ד"ל דס"ל כמש"כ לעיל דבלשעבר טעמא [דפשיטא ליה לר' יוחנן], משום דכיון דשתקה מוכח מילתא טפי, והכא לא שייך האי טעמא דשתקה, לפי שמכרה נכסים כמש"כ תוס' [בד"ה ור' יוס', דאיכא למימר דלא חששה לתובעם משום שיכולה לומר הכל מכרתי למזונות].

צו: בתוד"ה נכסי. וא"ת וכו' ואמאי מהימני יתמי למימר פרענו במלוה ע"פ וכו'.

כ' הבית יעקב, הא דלא הקשו מיניה גופיה, דאמאי מהימן ליה גופיה למימר פרעתי במלוה ע"פ. נראה דמיניה דידיה י"ל, כיון דשיעבוד נכסים הוא רק מטעם ערבות של שיעבוד הגוף, וכל היכא שאינו יכול לתבוע שיעבוד גופו, אף הערב וכן הנכסים נפטרו, כמבואר בחו"מ [סי' מ"ט ס"י] גבי יוסף בן שמעון קנה שדה מיוסף בן שמעון, עיי"ש, א"כ ה"נ כיון דמלוה ע"פ יכול לטעון פרעתי לפטור נפשיה משיעבוד הגוף, גם שיעבוד נכסים פקע, משא"כ ביתומים, כיון שמות בלא"ה פקע שיעבוד הגוף, ומ"מ לא נפקע שיעבוד נכסים מטעם שכ' הסמ"ע [בסי' ס"ו ס"ק נ"ה], דזהו ענין ערבות כשימות הלוה יהיה הערב נכנס תחתיו בשיעבוד גופיה, וכמו כן כשמת הלוה נעשו הנכסים משועבדים ועיקר שיעבוד עליהם כמו בשאר ערב כשמת הלוה, ומקשי תוס' שפיר במת הלוה ועדיין לא פרעו, תיכף כשמת נכנסו תחתיו בשיעבוד להמלוה ונעשו בחזקת הבע"ח, וכשהיורשים פורעים, כקנו יתמי נכסי דמי, ומקשי תוס' שפיר אמאי נאמנים לטעון פרעתי להוציא מחזקתו.

צו: בתוד"ה נכסי. ולא דמי להא דאמרין בהמקבל [ק.]. יתומים אמרו וכו'.

כ' המהר"ם שי"ף, קאי איבעיא דהכא, או אמלוה ע"פ, דהשבח הוי התם כעל פה, דלא מוכח מתוך השטר. והמהרש"א כ' דדוחק לפרש דקאי אאבעיא דמזונות, אלא אמלוה ע"פ שכתבו לעיל קאי. וז"ל התוס' ר"ד, ובפ' המקבל וכו', וי"ל דבתר דפשיטא ליה ממתניתא דלוי סברה וקבלה, והדר איהו למימר התם נכסי בחזקת הבע"ח קיימי ולא בחזקת יתמי. א"נ

כ' הט"ז [סי' צ"ג ס"ק י"ג], מדאמרו ג' שנים, גם חודש העיבור בכללם, דהיינו שלא ויתרה אלא ג' שנים שלימות, דהא בכלל ג' שנים יש עכ"פ עיבור, וסתם אמרו ג' שנים והיינו שלימות כמות שהן, וכאן יש טעם לזה, דאפשר דדעת האשה לשתוק מלתבוע עד כלות השנה כפי מה שהיא [והביאו הב"ש [ס"ק כ"ב] גם לענין שתי שנים דעניה]. והיכא דנתאלמנה באדר דשנה פשוטה, ושלמו אלו השנים במעוברת, צ"ת באיזה אדר הם כלים].

צו. לא קשיא כאן בעניה כאן בעשירה, א"נ כאן בפרוצה כאן בצנועה.

כ' הטור [סי' צ"ג], אלמנה שהיא עניה ופרוצה שאינה בושה לשאול מזונותיה, ושתקה שתי שנים ולא תבעה מזונותיה, ודאי מחלה מזונותיה וכו', ואם היא עשירה אפי' פרוצה, או עניה צנועה, לא הוי שתיקתה מחילה עד סוף ג' שנים שלימות. והרמ"ה כ' דבעניה לחוד הוי מחילה בב' שנים, וא"א הרא"ש ז"ל כ' כסברא הראשונה. וכ' הב"י דטעמא דהרא"ש, משום דכיון דאיכא תרי לישני, הו"ל ספיקא כל שאינה עניה ופרוצה, וכיון דסתם אלמנה אית לה מזוני, ונכסי בחזקתה קיימו כל זמן שלא נשאת, כדאמרין גבי בעיא דיתומים אמרו נתנו וכו' [לקמן בסוגיא], מספיקא לא אמרין דמחלה. ובטעמא דהרמ"ה [והרמב"ם] [פ"ה הכ"ו] שכ' כהרמ"ה, כ' הרה"מ שפסק כלשון ראשון. [ובב"ה הגר"א [ס"ק כ"ז] כ' דצ"ל דגריס להיפך, לישנא בתרא כאן בעניה]. ועיין בח"מ [ס"ק כ"ו] שכ' דיש להסתפק לדעת הרמב"ם עשירה פרוצה אם דינה כעניה צנועה. [ואולי ספיקו דשנא גם להרמב"ם והרמ"ה הוי ספיקא, אלא דהיתומים מוחזקים טפי, ולא מפקינן מיניהו אלא בעשירה פרוצה דלכולהו לישני מחלה. או שמא ס"ל דלישנא בתרא להוסיף בא, דאפי' בעשירה אם היא פרוצה מחלה, ופסקו כלישנא בתרא].

[וז"ל הריטב"א, דעניה או פרוצה אבדה בשתי שנים, אבל עשירה או צנועה, לא אבדה אלא בשלוש שנים. [וכעין זה במאירי]. וסתרי הדיוקים מרישא לסיפא, וליכא למשמע מינה].

צו. בתוד"ה אבל מנח תפילין. מ"מ אינו רגיל להניח בכל שעה.

וז"ל הריטב"א, ודוקא דמנח להו תדיר, דאי לא מנח להו תדיר, אפי' עבד נמי זימנין דמנח תפילין לאקראי בעלמא. וכ"ה בקיצור פסקי הרא"ש [סי' ב'] וז"ל, ובמקום שמכירין אותו או שרגיל להניח תפילין, אף אלו יעשה. אבל ל' הרמב"ם [פ"ה מהל' ת"ת ה"ח], ואם היה במקום שאין מכירין אותו ולא היה לו תפילין וכו' אינו נועל לו מנעלו וכו', [וכ"ה ל' הטושו"ע יו"ד סי' רמ"ב ס"ט], ומשמע דאם היה לו תפילין אפי' באותה שעה בלבד, תו לא חיישינן שיאמרו שהוא עבד המניח באקראי, דמסתמא לא יתלו בעבד שאינו רגיל להניח. וכן משמע לשון המאירי שכ', ואע"פ שאמרו בעבד שהניח תפילין בפני רבו וכו', הואיל וסתם הדברים אין דרכו בכך, ודאי אומרים עליו תלמיד הוא ולא עבד. [וכ"ה ריהטת ל' תוס' שלא כ' כהריטב"א דהכא מייירי במניחן כל שעה].

צו. בתוד"ה אלמנה. ור"ח והלכות גדולות פירשו דהכא מייירי בתפיסה מחיים דוקא.

כ' הרמב"ן, והא דאמר מר בר רב אשי מאי שנא לכתובה וכו', לאו למימרא דתפיסה דמזוני וכתובה שוין לגמרי, אלא לומר דכיון דהך תפיסה לאו למיפרע מינה מזוני דמחיים היא, אלא למיגבא מיניה מזוני דמחייבי בהו יורשין לאחר מיתה היא, הויא לה כתפיסה דכתובה, דהא לא משתעבדי לה מטלטלין להכי, ולא דמי לתפיסה דבע"ח מחיים דקא תפיס מאי דמשועבד ליה בעידנא דמשועבד ליה.

צו. בתוד"ה יתומים. אומר רבי דמייירי במזונות שעברו וכו', אבל במזונות דלהבא ודאי על היתומים להביא ראיה וכו'.

וכ"כ הרא"ש [סי' ה'], ומסיק, ודלא כפירש"י שפירש נתנו דמי מזונות לשנה הבאה. וכן התוס' ר"ד והריטב"א והר"ן העמידו דבריהם לדחות פירש"י. [ועיין בתפאל"מ שכ' דגם רש"י מפרש דאיירי שתובעת מזונות שנה שעברה, אלא דמפרש דהיתומים אומרים שקודם התחלת שנה

י"ל דאע"ג דהתם פשיטא ליה, הכא מבעיא ליה, משום דטעמא דהתם כדמפרש, ארעא כיון דלגוביינא קיימא כמאן דגביא דמיא, והילכך כולה ארעא קיימא בחזקת בע"ח, אבל הכא דלא בעיא אלא מזוני, לא קיימי כולהו נכסי בחזקת האלמנה, שהמזונות אינן אלא דבר יום ביומו, וכולהו נכסי בחזקת יתמי קיימי, ואין כח באלמנה להוציאן מידן בעבור מזונותיה כמו שיש כח לבע"ח להוציא כל השדה מיד היתומים, אלא היתומים הם מחזיקין הנכסים, והולכים ומפרנסים אותה דבר יום ביומו, משו"ה היה מסתפק הכא למיבעי אם יש כח וחזקה לאלמנה עליהם כנגד מזונותיה. [ומתירוציו מבוואר דהקושיא אאבעיא ולא אמלוה ע"פ].

צו: בתוד"ה נשאת. דנתקבלה או דתבעה כתובתה בב"ד וכו' עליהן להביא ראייה.

וביאר הבית יעקב הטעם, דכשניסת יצאו לגמרי (אף) מרשותה, אבל בתובעת כתובתה או בנתקבלה, דשוב מיד שפרעה נסתלקה, מ"מ כיון שלא יצא מרשותה לגמרי, שיכולה עדיין למכור שלא בב"ד ומקודם היה לגמרי בחזקתה, לכך חשיבא עדיין מוחזקת.

צו: בתוד"ה נשאת. מדלא משכח עליה להביא ראייה אלא בנשאת וכו' אפי' במזונות שיעברו עליה להביא ראייה.

כ' המהרש"א, מלת "אפילו" אינו מדוקדק, דמזונות דלהבא ליתנהו כלל בנתקבלה כתובתה. [וברא"ש [סי' ה'] ליתנה]. וז"ל המהר"ם שי"ף, הכל מפרשים שכוונתן לפסק דין, ולישנא ד"אפילו", במזונות שעברו לא דייקא, [דבתבעה לא שייך אלא מזונות שעברו]. ולי נראה שכוונתם לפרש הפשיטות לפירושם דאיירי [האבעיא] במזונות שעברו, דלמא [פירוש הברייתא] כל זמן שלא ניסת ומבקשת מזונות להבא, על היתומים וכו', ניסת, דהשתא על כרחן תובעת מזונות דלעבר, והורה לן בניסת לשעבר, לזה כתבו מדלא משכח וכו' דהו"מ לאורויי דאיירי בלשעבר בנתקבלה כתובתה או תבעה וכו', [אלא ודאי] אפי' במזונות שעבר וכו'.

צו: בתוד"ה רצה. פי' שניהם נוטלן וכו'.

וז"ל הריטב"א, יש שפירשו שזה אין לו אלא או האי או האי, אלא שהרשות בידו לברור לאיזה דבר שירצה, ולכך אומר שאם נוטלן במתנה לא כך כחו יפה, שאם מחל חובו ונטלן במתנה, ובא בע"ח מוקדם למתנתו, הפסיד, וגם לא יוכל לטרוף על המתנה כשם שהיה טורף על החוב, אפי' לא בא בע"ח מוקדם, ומיהו זימנין דעדיף לטלן במתנה, כגון שלוח וקנה ומכר, דלא משתעבד לחובו, ומשתעבד לחוב מאוחר דהו"ל קנה ולוה, ומתנה זו קודמת לחוב היא, וכגון שנותנם לו במתנת בריא מעכשיו ולאחר מיתה, והיינו דקאמר רצה במתנה נוטלן, ולפיכך סתמו עדיף ליה מפירושו עד שיראה לבסוף מאי דעדיף ליה וכעין שאמרו בדברי יוסי. ואע"פ שלענין שמועתינו הביאורה לגבי אשה שגובה את הכל כתובה ומזונות, לא מפני שדומות לגמרי, אלא שדומות לענין טריפת לקוחות, לומר שראוי לאדם לחוש לכך ויעשה בענין שיוכל לטרוף לקוחות. והכי משמע בפ' יש נוחלין וכו'. [וכקושית תוס'].

צו. הלכתא מוכרת לששה חדשים.

כ' הריטב"א, ואומר רבינו מאיר ז"ל, שאם היה ענין שלא היו מוציאין ליקח כדי מזונות של ששה חדשים, שמוכרין ביותר לפי ראות עיני הדיינים כדי שיהיו לה מזונות, וכי היכי דמזבנין למזונותיה בלא אכרזתא [לקמן ק:].

כ' הרא"ש [סי' ח'], ויראה דוקא כשהיא מוכרת, לא הרשוה למכור יותר מכדי מזון לששה חדשים, אבל כשב"ד מוכרין, לא נתנו להם קצבה, אלא הכל לפי ראות עיניהם מה שהוא תועלת היתומים. וז"ל המאירי, כל שמוכרת למזונות, או שתובעתם בב"ד וב"ד מוכרין לה, אין מוכרין אלא לכדי סיפוק ששה חדשים ולא יתר על כך וכו'.

צו. מוכרת למזונות מהו שתחזור ותטרוף לכתובה.

כ' המהר"ם שי"ף, ולא בעי מוכרת למקצת כתובה מהו שתחזור ותטרוף לכתובה. וז"ל תוס' הרא"ש, אע"ג דאיבעיא ליה במוכרת למזונות, איכא

למימר דמכרה לכתובה פשיטא ליה דאינה חוזרת וטורפת לכתובה, דכשמוכרת למזונות, לקוחות הוא דאפסידו אנפשייהו, דאיבעי להו לשיוויי בנכסים כדי כתובתה, אבל כשמוכרה לכתובה, היו סבורים הלקוחות שנתקבלה כל כתובתה. או שמא ה"ה נמי דמספק"ל במוכרת לכתובה, כיון דטעמא משום דאחריותא דנפשיה לא קבילת עליוה, ומשום דאיירי כולה סוגיא במוכרת למזונות, נקט נמי הכא מוכרת למזונות, וגם לר' יוסי מוכרת סתם ומתני' נמי לא קאמרה דכותבת למזונות מוכרת אלא משום עצה טובה, הילכך לא ידעי לקוחות אם מכרה למזונות או לכתובה.

צו. או דילמא מצי אמרו לה, נהי דאחריות דעלמא לא קבילת עילון, אחריות דנפשך מי לא קבולי קבילת.

כ' הגרע"א, מסתפקנא בפירושא דהא מילתא, אם הוי כסלקה עצמה שלא תטרוף פעם שניה, או דה"פ, דאף דאחריות דעלמא לא קיבל, היינו רק אחריות דאחריותא ליטרוף, מ"מ אחריות דנפשיה היינו מן טריפת עצמה מקבלת אחריות לשלם להלוקח, ואף דממילא אין יכול לטרוף הקרקע, כיון דהלוקח יכול לסלקה בזוזי, יכול לומר שרוצה לסלק ומעכב המעות לעצמו מדין אחריות, מ"מ נפק"מ אם הקרקע משועבד לכתובה דרך אפותיקי מפורש, שאין הלוקח יכול לסלק בזוזי, אם יכולה לטרוף הקרקע ולשלם לו הדמים מדין אחריות. ומסתברא לענ"ד יותר כפי' הב', דהכי משמע לישנא דהש"ס נהי דאחריות דעלמא וכו', דמשמע הכל לענין שעבוד אחריות ולא לענין טריפה וכו' [עיי"ש עוד ראייה לזה], אבל מ"מ דהכל לענין דצריך לשלם הדמים להלוקח, אבל מ"מ זכותה לטרוף הקרקע. כנלענ"ד, ועדיין צ"ע לדינא.

צו. א"ל תניתוה מוכרת והולכת עד כדי כתובתה, וסמך לה שתגבה כתובתה מן השאר, ש"מ שירא אין לא שירא לא.

כ' הרי"ף, מהא שמעינן דלית לה לזבונא אלא כדי כתובתה, אבל יותר מכדי כתובתה לא. וכ' הרא"ש [סי' ז'] ע"ז, ודברים של תימה הן, היאך דקדקו מכאן דאינה מוכרת למזונות אלא עד כדי כתובתה, הא בהדיא מוכח בברייתא שהשאר הוא כדי כתובתה שתגבה מהן כתובתה. [וכ"כ בעה"מ והראב"ד להשיג על הרי"ף, אלא שלא כ' כן דרך תמימה דמוכח כן בברייתא, רק דפירשו כן הברייתא וממילא ליכא ראייה, והרמב"ן הביא דברי הראב"ד, וכ' דבאמת כך למדונו רבותינו הצרפתים ז"ל וכו' והוא בודאי פירוש נכון וכו', אבל מה נעשה לגאונים שהם כולם ז"ל מפרשים שאינה יכולה למכור אלא כדי כתובתה. אמנם ה"ר"ן כ' דמקצת נוסחי הלכות מצאו כתוב כך, שחזר בו הרי"ף ז"ל בסוף ימיו והגיה כן. [כשאר ראשונים]].

ומסיק הרי"ף [מכח דקשיא ליה מברייתא דלקמן ק:]: דהא דיתר מכדי כתובתה אינה מוכרת, היינו בדלא אפשר לה לאתזוני אלא ממקרקעי, הלכך לית לה לזבונא אלא כדי כתובתה, וההיא דלקמן דשמעת מינה דניזונית לעולם, מיירי בדאפשר לה לאיתזוני מפירי דמקרקעי ומאגרא דבתי. ופירש הרמב"ן במלחמות, שיאמרו לה ב"ד טלי שדה פלונית במזונותיך ואכלי פירות, דזו ודאי משעבוד שיש לה בגוף הקרקע היא ניזונית, ולא עוד, אלא שהיא יכולה ליטול לעצמה ולמכור כל הקרקעות לפירותיהן וליזון בדמיהן, דמה לי הן מה לי דמיהן ופירותיהן, וכן בשכר הבתים הוא הדין, [ולכא' כוונתו דבזה אינה גובה מן הפירות והשכר, [דנתקשה בזה הראב"ד, עיי"ש], אלא מהקרקע לפירותיה, וממילא הפירות שלה, ומ"מ גוף הקרקע קיים ליתומים, ולכן מודה הרי"ף דגובה והולכת לעולם].

ועיין במאירי שכ', דעד כדי כתובתה מוכרת בלא רשות ב"ד, ומשמכרה נגד כתובתה אינה מוכרת, אלא תתבע למזונותיה לב"ד, וסוף הדברים שמוכרת כל כמה דצריך לה אף בשיעור כמה כתובות וכו' עד כדי שתשייר בשיעור כתובתה, וזה שאמר וסומך לה שתגבה כתובתה מן השאר, ומשמכרה עד שלא נשאר לה אלא בכדי שיעור כתובתה, תטול כתובתה ותלך, שלא תאכל הכל ותטרוף לכתובה.

צו. ש"מ שירא אין לא שירא לא.

כ' הריטב"א, הא דקיי"ל שאינה חוזרת וטורפת לכתובתה, דאחריותא דנפשה קבילת עלה, אומר רבינו ז"ל דדוקא אלמנה שמכרה, ומפני שמכרה לצורך עצמה, אבל ב"ד או אפטרופוס שמכרו בנכסי יתומים, לא אבדו זכותם שיש להם באותה קרקע. ודוקא בזכות שיש להם בקרקע ההוא מחמת חוב, אבל זכות שיש להם בגופה של קרקע לומר שהיה קרקע שלהם, אבדו, כיון דעבוד מעשה, דומיא דעורר על השדה וחתום עליה בעד. [דא"ה נ"ש שכל העושה מעשה שהוא מוכיח היפך מה שהוא טען, דאבד את זכותו, אבל הכא שאינו טוען בגוף הקרקע כלום, אלא שיש לו שעבוד עליו, מה איכפת לו אם הקרקע ביד זה או ביד אחר. ל' הר"ן]. [אלא דמסיק, הילך ודאי אפטרופסין דמו לב"ד שמכרו, דליכא למימר דאחריות דנפשיתהו קבולי קיבלו. ומשמע דב"ד פשיטא ליה להר"ן, ולא הוצרך להביא ד' הרא"ה אלא לענין אפטרופוס, והריטב"א כיל לתרוייהו בחדא מחתא].

צז. איבעיא להו זבין ולא אצטריכו ליה זוזי, הדרי זביני או לא הדרי זביני.

כ' הפנ"י, לכא' יש לתמוה, דלא שייך הא מילתא כלל בסוגיא דשמעתין, וליכא למימר דשייך הך איבעיא נמי באלמנה שמכרה למזונות ואח"כ מסלקין לה היורשין כתובתה, דתו לא צריכה להני זוזי שהרי אין לה מזונות והיא ניזונת מדמי כתובתה. אלא דבזה לא שייך לומר הדרי זביני, דהא כי הדרי, לאו לדידה הדרי אלא ליורשין, ואי איכא לספוקי בהא, היינו אי הוי זביני בטעות לגמרי. [ועיין בהפלאה שכ' דהיכא דמכרה למזונות וניסת וא"צ למזונות, תליא נמי בספיא דהכא, ולכא' דלא כהפנ"י].

ואפשר דאירי בענין שהיורשים מסלקים לה דמי כתובתה באותה שדה עצמה שמכרה למזונות, אפ"ה הוי שפיר לא אצטריכו ליה זוזי, שהיא יכולה ליזון מפירות הקרקע שלה, משא"כ כל כמה שלא סילקו לה הקרקע לכתובתה, לא היתה יכולה ליזון מפירות הקרקע, דפירות הקרקע מטלטלי נינהו.

צז. בתוד"ה או דילמא. ולא דמי לההיא דלעיל ראובן שמכר שדה לשמעון וכו'.

והריטב"א כ' ז"ל, ואפי' לרבא דאמר התם דמקבל אחריות דנפשיה, התם הוא לפי שמכר בשלו ממש, אבל זו שאינה אלא שליח ב"ד, דינא הוא דתהדר עליה, ולא מיחייבא באחריות דנפשה.

צז. בתוד"ה מאי. וא"ת תקשי מהכא לרמי בר חמא וכו'.

כ' המהרש"א, לולי דבריהם היה נראה ליישב בענין אחר, דהתם אפי' אחריות דנפשיה לא קביל, היינו דאיהו גופיה לא טריף אלא בעל חובו דאתי מחמתיה, לא קביל עליה, אבל הכא איהו גופה שמכרה דלא תטרוף ודאי דקבילית עליה. וז"ל המהר"ם שייף, אפשר לחלק מעט, דהכא טרפה היא המוכרת בעצמה, משא"כ לעיל בע"ח דידיה, אף דהכא היא עצמה הויא כבע"ח, ועוד, לעיל אילו לא חזר ולקח ראובן, ג"כ לא היה על ראובן אחריות דנפשיה אם טרפה בע"ח משמעון, השתא דלקחה ראובן באחריות, נשאר כמקודם.

צז. בתוד"ה זבין. דאי שתק הו"ל דברים שבלב וכו', ויש דברים דאפי' גילוי דעת אין צריך, כגון שטר מברחת וכו'.

והרא"ש [סי' ט'] הביא עוד מהא דשכ"מ שכתב כל נכסיו לאחרים אם עמד חוזר. וז"ל הריא"ז [ה"ד בש"ה"ג כאן], לא אמרו דברים שבלב אינם דברים אלא במכר, והאיל ומכר לו לזה במעותיו, אין לנו לילך אחר דברים שבלב, אבל במתנה או הולכים אחר דברים שבלב, שאם אנו מכירין דעתו שאינו גומר ומקנה בכל לבו, אין מתנתו מתנה, שהרי שכיב מרע אע"פ שנתן נכסיו מתנה סתם, והאיל ואנו מכירין שאינו נתן אלא על דעת שימות, אם עמד מחוליו חוזר ממתנתו.

צז. מוכרת שלא בב"ד.

הרי"ף והרא"ש הביאו מסוגיא דב"מ [לב]. דא"ר נחמן אינה צריכה ב"ד מומחין אבל צריכה ב"ד הדיוטות. ומסיק עליה, כגון גברי דמהימני ובקאי בשומא. וכ' הר"ן, כלומר, שאין פירוש הדיוטות בכאן כמו שמתפרש

בעלמא, שפירוש הדיוטות בכל מקום, דאיכא חד דגמיר וסביר ותרי דמסברי להו וסברי [סנהדרין ג.], דא"כ פשיטא דטפי מהכי אינה צריכה, דבכל דיני ממונות סגי בהכי, אלא הכא קרי מומחין למאי דקרי בעלמא הדיוטות, וקרי הדיוטות להדיוטים גמורים אלא שבקאיין בשומא. וז"ל הריטב"א בב"מ [שם], וק"ל אי ב"ד הדיוטות היא צריכה, מאי מוכרת שלא בב"ד, מי עדיפא משאר דיני ממונות שהם בהדיוטות. וי"ל דהני הדיוטות היינו הדיוטות ממש דלא גמירי, [א"ה, לכא' אף אי מסברי להו לא סברי], אלא דבקאי בשומא, וה"ק אינה צריכה ב"ד דגמירי אלא די לה בב"ד הדיוטות של השוק וכו', והיינו דתנן מוכרת שלא בב"ד, כלומר שלא בב"ד הדנין דיני ממונות. ויש שפירשו דכל ענין כתובה בעי סמוכין כדן תורה, שלא תקנו הדיוטות אלא בהודאות והלואות ומקח וממכר מפני תקנת השוק, וזה אינו כלום כדבריינא בדוכתא בס"ד.

צז. ר"ש אומר מן הנישואין מוכרת שלא בב"ד.

ופירש"י שהיא מוכרת למזונות, מוכרת שלא בב"ד, שא"א לה להיות יושבת ומתענה עד שיזדקקו לה ב"ד. והר"ן הביא פירוש, וכ' דאחרים פירשו דר"ש סבר דמן הנישואין דאית לה מזוני, מוכרת שלא בב"ד אפי' לכתובתה, כדי שתפסיד מזונות. ובגמ' דקאמר בשלמא מן הנישואין משום מזוני, פירשו נמי הכי, בשלמא מן הנישואין מוכרת אף לכתובתה שלא בב"ד, כדי שתפסיד מזונות, [וכ' הפנ"י שכן נראה מלשון הגמ', מדלא קאמר בשלמא מן הנישואין למזוני, אלא משום מזוני]. והר"ן הקשה ע"ז, דבשלמא לר"ש איכא לפרושי הכי, כיון דס"ל במתני' דלקמן בסמוך שמפסדת מזונות במקצת כתובה, אבל לרבנן שאינה מפסדת אלא בכל הכתובה, הרי היא יכולה להזהר שתשייר קצת לכתובתה ותמכור השאר שלא בב"ד, ולא תפסיד מזונות, ולכן הסכים לפירש"י.

וכ' הפנ"י לתרץ, דאכתי הועילו בתקנתן שאם תתחיל למכור לכתובתה, ממילא יסלקו לה היורשים המותר לפטור ממזונות, דלאו בשופטני עסקינן, וכמש"כ הרא"ש ז"ל לקמן [סי' י"ב] שאם מכרה למקצת כתובתה, הרשות ביד היתומים לסלק לה המותר (בעל כרחיהו) [בעל כרחיה]. ועיין בריטב"א שהביא בשם רש"י כהאי פירושא דאחרים. וכ' הפנ"י דאולי גירסא אחרת היתה לו ברש"י.

צז. למ"ד לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד, גרושה לא איכפת ליה.

כ' המאירי, וגרושה יראה מתלמוד המערב שאף על כבודה אדם חס, ושתהא רשאה למכור שלא בב"ד, והוא שאמרו שם, כשם שאדם חס על כבוד אלמנתו, כך אדם חס על כבוד גרושתו, דא"ר יעקב בר אחא, ומבשרך אל תתעלם זו גרושתו וכו'. ומ"מ אין אנו פוסקין כן לענין הלכה זו, שלביזוי שלפני ב"ד מיהא אינו חושש עליה, ומתוך כך אינה מוכרת אלא בב"ד.

צז. דאמר ר' זירא כל מקום שאמרו מגורשת ואינה מגורשת, בעלה חייב במזונותיה.

כ' הריטב"א, והא דר' זירא פליגא על הירושלמי [ב"מ פ"א ה"ה] שאמרו שהמגרש את אשתו ולא נתן לה כתובה חייב במזונותיה, והא ליתא לפום גמ' דילן, דדוקא ספק מגורשת, ומשום דאגידא מחמתיה, אבל גרושה גמורה אין לה מזונות ממנו, דהא אפי' ספק גרושה אם מת בעלה אין לה מזונות מן היורשים אע"פ שלא נפרעה עדיין כתובתה כדאיתא הכא.

צז. ברש"י ד"ה משום חינא. שיהיו בעליהן לחן בעיניהן וכו'.

כ' הבית יעקב, אף דארוסה לא תקנו לה כתובה כלל רק בשכתב לה, וחשיב כמתנה בעלמא, מ"מ כיון דהוצרכו לתקן באלמנה מן הנישואין במקום שאין לה מזונות שתמכור לכתובה שלא בב"ד משום חינא, ובארוסה בשכתב לה, ודאי דעל דעת שיהיה דין הכתובה כדן כתובת נשואה. [א"ה, הא תינח לפי מש"כ הר"ן בדעת רש"י [והו"ד לעיל], דכוונת המקשה בשלמא מן הנישואין וכו', היינו למזוני בלבד ולא לכתובה, היינו דמשני דבנשואה הוצרכו לתקן שתמכור לכתובה משום חינא, וממילא אף בשכתב לארוסה הדין כן וכנ"ל, אבל לפירושא דאחרים שהביא הר"ן, דמודה ר"ש דנשואה

מוכרת לכתובתה שלא בב"ד, ואפ"ה פליג בארוסה, ואף בקושיית הגמ' הכא פירשו כן, וכ"כ הריטב"א בדעת רש"י, א"כ עיקר התירוץ חסר מן הספר, דדל מהכא טעמא דחינא, בלא"ה נשואה מוכרת לכתובתה שלא בב"ד, והול"ל דכשכתב לה, על דעת שתהא ככתובת נשואה כתב לה].

צז: ברש"י ד"ה מגורשת ואינה מגורשת, ומן האירוסין וכו'.

כ' המהרש"א, וא"א להולמו, דמהיכא תיסק אדעתין במת בעלה דהו"ל אלמנה מן האירוסין שתהא לה מזונות, וכי משום דכבר היא גם מספק מגורשת תהא עדיפא מאלמנה מן האירוסין דעלמא, ועוד, דמגורשת ואינה מגורשת בחיי בעלה דא"ר זירא דחייב במזונותיה, על כרחך דהיינו בנשואה, דבארוסה ודאי דאינו חייב במזונותיה, וכדמוכח נמי כ"ז בפ' מי שאחזו דלא איירי ר' זירא אלא בנשואה, וא"כ דומיא דהכי הכא במת בעלה דמגורשת ואינה מגורשת דאינו חייב במזונותיה, אפי' בנשואה איירי. [יעו"ש שהגיה בפירש"י, אמנם הרמב"ן הביא פירש"י כמו שהוא לפנינו]. וגם המהר"ם ש"ף נתקשה בזה, [וכ' דאין נראה לשבש הספרים, יעו"ש], וכ' דמ"מ כין דבחייו יש כאן מזוני יותר מכל ארוסה אחרת, כיון דאגידא ביה ומעוכבת בשבילו מלהנשא וגם הוא אינו רוצה לכונסה, איצטרך טפי לאשמועין דאין לה מזונות לאחר מיתה. גם י"ל דאשמועין אף בארוסה שחייב לזונה, שהגיע זמן לכונסה דאז בעלה חייב במזונותיה, והוא כיון שגירשה אינו כונסה, אפ"ה לאחר מותו, מגורשת ואינה מגורשת אין לה מזונות.

ובבית יעקב כ' ז"ל, ואין להקשות דהא מן האירוסין בלא"ה אין לה מזונות, ד"ל דמייירי בהגיע זמן ולא נשאה, שכבר נתחייב במזונות. אח"כ מצאתי בס' הפלאה שכ"כ. ואף שמת ואין לך אונס גדול מזה, הא כתבו תוס' לקמן [קז: בד"ה עמד בדין] כשחלה קודם הגעת זמן, אבל כשחלה אחר שהגיע הזמן חייב, [א"ה, וכ"כ תוס' לעיל ב: בד"ה לפיכך, בשם ר"י. ויל"ע אי לפירש"י שהביאו שם נמי הכי הוא], ה"נ במת, וכן הוא בר"ן סוף פ' נערה [גבי הא דבעי ארוסה יש לה מזונות] בהדיא, דהגיע זמן ומת שהיורשים חייבים, וקמ"ל דמגורשת ואינה מגורשת דהיורשים פטורים, דסד"א הא דבעלה חייב הוא משום דחשיב כמו ספק פרעון, וא"כ היורשים ג"כ חייבים, קמ"ל דהא דבעלה חייב הוא משום דמעכב מלינשא, וממילא כשמת ששוב אינה מעוכבת היורשין פטורין.

וז"ל תוס' הרא"ש, פירש"י ומן האירוסין, ולהכי פירש כן, דאי מן הנישואין, תו לא היה צריך למיתני בסיפא גרושה לא תמכור אלא בב"ד, דהשתא מגורשת ואינה מגורשת דאיכא לספוקי באלמנה, לא תמכור אלא בב"ד, גרושה מבעיא. ונראה לי דבשביל זה לא היה צריך לפרש מן האירוסין, דאי לא תנא סיפא, הוה מוקמינן הך בגרושה ממש. ויש מקשים על פירושו, היכי מציי לפרש מן האירוסין, הא אפי' כשאינה גרושה, ארוסה לית לה מזוני. ונראה לי דלא קשה דכיון מגורשת ואינה מגורשת ואגידא ביה ולא מציא לאינסובי לעלמא, חייב במזונותיה, ואין חילוק בין מן האירוסין בין מן הנישואין, והוה כמו הגיע זמן ולא נשאו.

צז: מכרה כתובתה.

ר"ל כולה, הן בחיי בעלה ובטובת הנאה, הן לאחר מיתת בעלה וכגון שרצו היתומים לקיים את המכר, שהרי לר"ש אין מוכרת כתובתה אלא בב"ד וכו', והלוקח הרי הוא כשאר בעלי חוב שאין מוכרין אלא בב"ד. ל' המאירי.

צז: נתנתה לאחר.

כ' הר"ן, משמע דדוקא לאחר, אבל מחלתן ליורשין, יש לה מזונות, והכי איתא בירושלמי [ה"ב], דגרסי' התם רב יהודה בשם שמואל אלמנה שמחלה ליורשים יש לה מזונות וכו', עד לא דיין שהפסידתה כתובתה אלא שתבריחה ממזונותיה. אבל הרשב"א ז"ל כ', דלפום גמריין לא משמע הכי, דלקמן בפ' הנושא [קד:]: אמרינן בעובדא דר' חייה אריכא, דאמרה ליה הב לי מזוני ואמר לה לא מזוני אית לך ולא כתובה אית לך, והתם מתורת מחילת כתובתה איתנן עלה, דכיון שלא הזכירה תוך עשרים וחמש שנה, מחלה אותה, אלמא דמחלת כתובתה ליורשים אין לה

מזונות וכו', ולפיכך י"ל דכי תנא הכא נתנתה לאחר, רבותא קמ"ל, דאפי' נתנתה לאחר אין לה מזונות, וכ"ש כשמחלתה ליורשים.

צז: למימרא דר"ש סבר לא אמרינן מקצת כסף ככל כסף, ורבנן סברי אמרינן וכו'.

כ' הפנ"י, תמיהא לי טובא, מה זה ענין למקצת כסף, והיכא אשכחן דמזונות תליא בכסף כתובה מדאורייתא, דליהוי שייך לומר דתליא בפלוגתא דמקצת כסף ככל כסף, כיון דבכל כסף נמי לא אשכחן דתליא בהא מדין תורה, ואי אלישנא דמתני' קאי, הול"ל מיהו מקצת כתובה ככל כתובה, ורש"י ז"ל נראה שהרגיש בזה, וכתב דמקצת כסף היינו מוהר הבתולות שהוא לישנא דקרא, ואכתי אין זה מספיק, כיון דלא תלה הכתוב מזונות במוהר הבתולות, ועוד, דאפי' למ"ד, מזונות דאורייתא, היינו מזונות דמחיים, משא"כ הכא דאיירי במזונות דלאחר מיתה, ליכא למ"ד, ועוד דאפי' את"ל דבלשון חכמים נמי שייך האי פלוגתא אי מקצת כסף, כמו בלשון תורה, אכתי התמיהה במקומה, דבלשון חכמים נמי לא אשכחן דמזונות תליא בכתובה, אלא מימרא דרב יהודה אמר שמואל היא סוף פ' נערה [נד]. דהתובעת כתובתה אין לה מזונות וכו'. יעו"ש שהאריך והניח בצ"ע.

צז: ורבנן סברי מקצת כסף ככל כסף.

וא"ת, משכנה כתובתה נמי, הא איכא מקצת כסף ככל כסף, דמסתמא לא משכנה קרקע כתובתה בשויו. וי"ל דכיון שהקנתה למלוה כל זכות כתובתה באותו משכון, כפרעון גמור חשיב לגבי האי, וכן כשעשתה אותו אפותיקי. ל' הריטב"א.

צז: בתוד"ה מכרה כתובתה. נ"ל לפרש דהיינו מנה מאתים וכו', לא תמכור השאר אלא בב"ד דהיינו תוספת.

וכ' התיו"ט, ואפשר שה"ה שאם מכרה התוספת או המקצת, שאבדה מזונות ג"כ, וכ"ש לרש"י ורמב"ם ור"ן שלא פירשו [מכרה כתובתה] מנה ומאתים.

צח. לית דחש להא דר"ש.

וכ' הרא"ש [סי' י"ב], וראיתי לגדולים שפירשו דאע"פ שחייבים לזונה, אם רצו היורשים פורעין לה מותר כתובתה ומסלקין אותה, אפי' לאנשי גליל, ודברים של טעם הם, דאל"כ כל אשה תמכור כתובתה עד תשלים דינר, ותתפרנס כל ימיה בחסרון הדינר. וכ' הב"ש [סי' צ"ג סק"כ, והו"ד בקרב"נ אות צ'], לכא' נ"ל אם תבעה מקצת, אין כח ביד היורשים לסלק כל הכתובה בעל כרחיה להפסיד לה מזונות, אלא יכולים לומר לה תקבל כל הכתובה או אין נותנים לך אפי' מקצתו, וכן אם היא לא היתה מוכרת, רק היורשים פרעו מקצת הכתובה מרצונם, אינם יכולים להכריחה לקבל המותר. וז"ל המאירי, ואע"פ שאם היתומים באים לפרעה, יכולים לומר לה או תפרעי מכל וכל או אין אנו פורעים לך כלום, מ"מ כל שאין הם באים לפרעה, יכולה היא למכור במקצת.

צח. אלמנה ששמה לעצמה לא עשתה ולא כלום.

המהרש"ל בתשו' [סוס"י נ' כ', דאע"ג דקיי"ל גבי בע"ח דשומא הדרא [ב"מ לה.], אבל שומא דכתובת אשה לא הדרא, דלא עשו תקנה אלא גבי בע"ח משום ועשית הישר והטוב, וכמו שפירש"י שם דלא נחית אלא אדעתא דמעוה, משא"כ כתובת אשה דאדרבה עיקר שעבודה על הקרקע וכו', וראיה ברורה מדאמרינן [בסוגיין] אלמנה ששמה לעצמה לא עשתה ולא כלום, משום דאמרינן לה מאן שם לך, ותיפוק ליה דשומא הדרא לעולם וכו', ודוחק לומר דשומא איירי בהשביחה או נתיקרה דלא אמרינן שומא הדרה. ובהגהות פור"י כאן הביא דבריו, וכ' ע"ז, ולא יכולתי להבין כלל, דהא נפק"מ פשוטה לגבי פירות, דאם הטעם משום דשומא הדרה, א"כ עכ"פ פירות שאכלה הם שלה, ואם נימא מאן שם לך, הרי זה כמו שלא לקחה כלל, ובודאי דהפירות חוזרין, [יעו"ש ראיתו]. וגם לפי מש"כ המהרש"ל, אפשר לומר דס"ל לרב נחמן דשומא לא הדרא אלא עד תריסר

ירחי שתא [כנהרדעי בב"מ לה.], דהא ר"ג גופיה מנהרדעא הוה, משא"כ הכא דאמרינן מאן שם לך, דהדרא לעולם.

צח. ודאמרי לה מאן שם לך.

ופירש"י ממי קבלת מכירה זו, לא מב"ד ולא מיתומין, לפיכך לא יצא הקרקע מרשות היתומים. וכ' ע"ז הריטב"א, ולפירוש זה, בעה"ב שעשה שליח למכור לו קרקע אפי' בדמים ידועים, אינו יכול ליקח לעצמו, דאמרינן מאן זבין לך, שאין אדם מוכר לעצמו, [לפי שכיון שהוא שליח הרי הוא כיד הבעלים, ולפיכך אינו יכול להקנות לעצמו, שאין המכר אלא הוצאת הדבר מרשות לרשות, וזה לא יצא מרשותו, שהרי במקום בעלים עומד. ל' הר"ן]. ולישנא דמאן שם לך לא אתי שפיר להאי פירושא. והגאונים ז"ל פירשו מאן שם לך, כי שמא לא דקדקת יפה בשומא, אע"פ שבב"ד הדיוטות לקחה, חיישינן שמא כיון דלעצמה הוא, לא דקדקו יפה בשומתם [ודלא כתוד"ה דאמרי], ולפירוש זה דינו של רבינו ז"ל צריך תלמוד.

צח. בתוד"ה מוכרת. וא"ת מתני' היא בפ' השולח וכו', אלא אומר רבי דהך שבועה לא משום צרי, אלא כדפי' בקונטרס שלא גבתה יותר וכו', ועוד אומר רבי וכו' שלא זלזלה בנכסים.

הרמב"ן הקשה על שני הפירושים, דהא קיי"ל דצריכה ב"ד הדיוטות, ולמה תשבע, והרי הם שמו לה, והיאך גבתה יותר או מכרה בפחות. ויש שהשיב לפי שאין מקבלין עדים שלא בפני בעל דין, [דכיון שאינן ב"ד גמורין אלא שמאין, הוה להו עדים, ואין מקבלין עדים שלא בפני בע"ד, דהכא ביתומים קטנים עסקינן. ל' הר"ן], וזה שבוש, שכיון שמכרה, והיתומים תובעין אותה, אם יש לה עדים ודאי מקבלין אותם לפטרה, והרי אף שבועה כגון בנשבעין ונטולין אין מקבלין שלא בפני בע"ד, ומקבלין את זו, ולא תהא שבועה גדולה מהעדאת עדים מק"ו, ועוד, שבכל עסקי אלמנה ודאי מקבלין עדים, אלא אלמנה דגביא בעדי מיתה היכי משכח"ל, דאפי' מקטנים ודאי גביא.

וי"ל לדעת רש"י ז"ל שאין ב"ד הדיוטות צריכין אלא לשום לה, והיא הולכת ומוכרת לעצמה, ושמא גבתה יותר, או שמא מצאה יותר משווין [ר"ל יותר משומתן], שהלוקח היה צריך לקרקע והם אינם בקיאים ולא הדבר מוטל עליהם לחקור, אבל מוכרת בב"ד, הם המוכרים ולא הוא וכו'.

ולי נראה דשבועת אלמנה הבאה ליפרע מנכסי יתומים קאמרינן, וקודם שתמכור קא מבעיא לך, מי אמרינן תמכור ואח"כ תשבע כדי שלא תשהא ותפסיד מהם מזונות בינתיים, ואסיקנא צריכה שבועה תחילה ואח"כ תמכור, ואילו לאחר מכירה, פשיטא לך דתשבע שבועה זו, שמפני שמוכרת שלא בב"ד לא הפסידו היתומים אותה תקנה, שא"כ כל האלמנות נטולות כתובה שלא בשבועה, ואפי' הגרושות נמי למ"ד משום חינא. והיינו דקאמרינן ותבעי לך הכרזה, כלומר מי בעיא הכרזה כשאר הנפרעין מנכסי יתומים, או דילמא לא משהינן לה משום דמפסדא מזוני, ופסקו שצריכה שבועה ולא הכרזה, משום דלא ידעינן אם חייבין היתומים כלום עד שתשבע, ועוד שאין שהות השבועה דומה לשהות ההכרזה.

צח. היתה כתובתה מנה ומכרה שוה מנה ודינר במנה וכו' מכרה בטל.

כ' הרי"ף לקמן [ק]. [אהא דאמרינן והלכתא שליח כאלמנה], שאם טעה בכל שהו מכרו בטל. וכ' ע"ז הרא"ש שם [סי' י"ז], משמע הא דקתני במתני' מכרה שוה מנה ודינר במנה, לאו דוקא דינר, דה"ה בפחות. וי"מ דינר דווקא, ולא נהירא, כיון דאפי' פחות מכדי אונאה בטל, אין חילוק בין דינר לפחות. וכ' החת"ס, צ"ל דהא לרשב"ג ע"כ צריך לומר דבעינן דבר חשוב דוקא שדה בת ד' קבין, א"כ ה"נ לת"ק בעינן דבר חשוב דינר, וטעמא נ"ל, משום דע"י מכירתה תפסיד מזונות, לא רצו להחמיר עליה אם לא שיהיה הפסד דבר חשוב, דינר למר ושדה למר וכו'. אך הא קשיא לי, לקמן בסיפא היתה כתובתה ד' מאות זוז וכו', ואילו היתה מוכרת לכל אחד שוה מנה ורביע דינר במנה, אע"פ שבכלל המכירה היה הפסד דינר, משמע דאפ"ה אין כאן ביטול, אא"כ טעתה באחרון דינר שלם, והוא חידוש גדול ובעי טעמא להסביר וכו', אבל להרא"ש ניחא, דדינר לאו דוקא, ואפי' ברביע דינר הוה ביטול מקח. וצ"ע.

צח. בתוד"ה אלמנה. [בע"ב]. והא דאמרינן בהמקבל וכו', לאו דוקא מאתים אלא מעט פחות.

כ' המהרש"א, ומיהו בירושלמי לא ניחא ליה לאוקמא מתני' בהכי דלאו דוקא נקט מאתים אלא מעט פחות, וניחא ליה לאוקמא דדוקא נקט מאתים ובשהוקרו והוזלו. והמהר"ם שי"ף כ', אבל מתני' לא יתכן לאוקמי כן מטעם אין אונאה ולא דוקא מנה במאתים, דא"כ למה נתקבלה כתובתה, הא כתובתה מאתים, ואם מכרה בפחות ממאתים, או לא היה שוה מאתים [במכרה מאתים במנה], למה נתקבלה [יעו"ש עוד].

צח: ר' יוסי אומר חולקין וכו' כאן בדבר שיש לו קצבה.

ופירש"י, דמתנה הואי, יש לומר לשליח נתנה ויש לומר לבעל מעות נתנה. [ול' התוס' ר"ד, שיש לומר בעבור המעות עשה, ויש לומר פניו נשא]. וז"ל המאירי, וגדולי הרבנים פירשו הטעם, מפני שהדבר ספק אם לשליח נתנו אם לבעה"ב נתנו, והו"ל ממון המוטל בספק במקום שאין חזקה לאחד מהם וחולקין. והריטב"א כ' ז"ל, ר' יהודה סבר מסתמא דעתו ליתנו לשליח כדי שיחזור ויקנה ממנו פעמים אחרות, ור' יוסי מספק"ל אם נתנו לשליח או לבעה"ב, ומן הספק חולקין.

ועיין במצפ"א שהקשה דהיה לנו לומר הממע"ה, ואין מוציאין מיד השליח שהוא מוחזק, [א"ה, לכא' דמי קצת למנה שלישי [ב"מ לז.]. שכ' תוס' [שם ב. בד"ה ויחלוקן] שהנפקד תופס בחזקת שניהם, וה"נ הא השליח תופס המעות בעבור משלחו, וא"כ בכלל הספק הוי גם אי תופס התוספת בשבילו], וכה"ג הקשו תוס' בב"ב [קמה. בד"ה ור' יוסי] גבי הא דמספקא ליה לר' יוסי אי קידושין לטיבועין ניתנו או לא, ושם [סב: בתוד"ה איתמר] כ' ליישב היא דקידושין ועוד כמה דוכתי, שהיה נראה להם לחכמים לומר בהם יחלוקו ולא הממע"ה, וה"נ י"ל הא דר' יוסי דהכא. ומיהו בירושלמי [פ"ו דדמאי ה"ח] משמע דלר' יוסי היינו טעמא דשניהם גורמים לההוספה, זה מחמת מעותיו וזה מחמת רגליו שהלך לקנות, ולפ"ז א"ש, דאינו ענין לממון המוטל בספק.

צח: אבעיא א"ל זבין לי ליתכא וכו'.

הגרע"א ציין לדברי הר"ש בתרומות [פ"ד מ"ד], וז"ל שם [אהא דתנן האומר לשלוחו צא ותרומ וכו' אם נתכוין להוסיף אפי' אחת אין תרומתו תרומה], ותימא, הא דאבעיא לן בפ' אלמנה ניזונת וכו', תיפשוט מהכא דמעביר על דבריו הוי, דאי מוסיף על דבריו הוי, שיעורא מיהא ליהוי תרומה, ומתני' משמע דאינה תרומה כלל וכו', וי"ל דשאני הכא דאיכא פסידא לבעה"ב, דאם הרבה השליח בתרומה, את"ל דכשיעור הוי תרומה, נמצאו חולין מדומעין עם התרומה וכו'. ושוב הביא דבירושלמי מקשה ממתני' דתרומות אמתני' דמעילה דתנן כולן מעלו, אלמא מוסיף על דבריו הוי ולא מעביר, וגבי תרומה קתני אין תרומה תרומה אלמא מעביר על דבריו הוא, ומשני, דגבי מעילה משנטלו חתיכה ראשונה, נעשה שליחותו של בעה"ב, אבל במתני' דתרומה, כשהוא פוחת או מוסיף, הפרשתו בבת אחת עשויה, והו"ל מעביר.

ועיין ברש"ש במעילה שכ', דגמ' דילן לית ליה הך חילוק דהירושלמי, דא"כ היאך רצה לפשוט ממתני' דמעילה אבעיא דידך, דהא הכא השליח זבין בבת אחת כורא, ודמי למתני' דתרומות, [ועל כרחך הא דלא פשיט ממתני' דתרומות, הוא כחילוק הר"ש בתחלת דבריו]. [א"ה, לכא' יש לחלק, דדוקא בתרומה שאי אפשר בשום אופן לתרום התוספת לחוד ושליחות בעה"ב לחוד, בזה הוי בהוספתו מעביר, דחדא מילתא היא, משא"כ במכירה, שאפשר למכור בשליחות בעה"ב לחוד והתוספת לחוד, [אלא דשליח זה הוא שמרם הכל כאחד], בהא מספק"ל אי הוי כמעביר, וכן במעילה, שאפשר להוציא חתיכה זו בלא חתיכה השניה או השלישית].

צח: אלא אי אמרת מעביר על דבריו הוי, בעה"ב אמאי מעל.

כ' הריטב"א, יש מקשים אמאי לא פריך נמי משליח אמאי מעל, וכי פרכינן נמי דאמר להו טלו אחת מדעתו, ניחא בעה"ב, ומיהו אכתי קשיא שליח אמאי מעל, שהם הוסיפו על דבריו וסבירא לן דמעביר על דבריו הוי. והנכון בעיני דלישנא קלילא נקט, וכי פרכינן מבעה"ב, חדא מינייהו

נקטינו, וה"ה דקושיין משליח, [א"ה, לכא' מכח מה שהעבירו האורחים על דברי השליח, קשיא אמעילה דתרווייהו, דאף אם לא היה השליח מוסיף רק האורחים, הול"ל דלא מעלו לא בעה"ב ולא השליח, וא"כ הול"ל להמקשה לכלול תרווייהו בחדא מחתא], וכי מתרצינן נמי לבעה"ב, ה"נ מתרצינן לשליח שהם נטלו אחת אחת, אחת מדעתו של בעה"ב, ואחת מדעתו של שליח, ואחת מדעתם, ולפיכך מעלו כולם.

צח: הכא במאי עסקינן דאמר להו טלו אחת מדעתו של בעה"ב ואחת מדעתו.

[ובמעילה (כ:)] משני לה רב ששת]. והרמב"ם [בפ"ז מהל' מעילה ה"א] כ', דבאמר השליח בסתם טלו שתיים, בעה"ב מעל שהרי נעשה דברו, והשליח פטור מפני שהוא מוסיף על שליחות בעה"ב ולא עקר את השליחות, אבל אם אמר השליח טלו שתיים מדעתי, שניהם מעלו. ותמה מהר"י קורקוס [והו"ד בכס"מ בקיצור], דבגמ' לא תלו במוסיף או מעביר אלא חיוב בעה"ב, אבל שליח, אפי' אי הווי מוסיף, ודאי שמעל על מה שהוסיף, ולמה לא, ותו, דלא אוקמייה בסוגיין בדאמר מדעתי אלא לדחויי דלא תפשוט דמוסיף הוי, וכיון שהרמב"ם פסק דמוסיף הוי [בפ"א מהל' שלוחין ה"ד], א"כ אין צורך למדעתו או מדעתי.

ותירץ, דדעת הרמב"ם דאוקימתא דרב ששת לאו לדחויי דלא תילף דמוסיף הוי אמר כן, אלא כי היכי דלא תקשי, כיון שזה לא עקר השליחות, למה מעל, דהא תנן עשה שליחותו בעה"ב מעל ולא השליח, ומשמע ליה אפי' הוסיף על מה שצוה דלא בדוקא צוה כן [ליתן אחת], אלא שלא יפחות [ואם נתן שתיים, הוי הכל בכלל השליחות], לזה העמידה בשאמר טלו אחת מדעתי, וכיון שכן ראוי שימעול גם השליח, ותלמודא קבע אותה למדחי דלא תפשוט דמוסיף הוי, כלומר כיון דעל כרחיה בהכי מיירי, מעתה לא דמי מתני' לבעיני. [ויל"ע אי שייך לפרש כן גם בסוגיין, דלאו משמיה דרב ששת מייתי לה, אלא סתמא דגמ' קאמר הכי, הכא במאי עסקינן וכו'].

צח: בתוד"ה כאן. [הב']. אין לדחות לפי הירושלמי וכו', דהכא משום דלא יצא הקרקע מרשות היתומים.

פירוש, דכיון דבשעת המכירה הוי ביטול מקח כל כמה שלא נתייקר, א"כ אכתי ברשות היתומים קאי, וכי אייקר בתר הכי, ברשותיהו נתייקר, שע"י כך נתקיים המקח, ומשו"ה הריחוק שלהם, ולא דמי לפלוגתא דר' יהודה ור' יוסי כלל, ואכתי בעלמא אפי' היכא שהריחוק מחמת המכירה בעצמה נמי לא שמעינן לה ממתני', וע"ז כתבו דא"כ בשוה מאתים במנה, כיון דבההיא שעתא הוי ביטול מקח, נימא דכי אוזיל ברשותיהו אוזיל, אלא על כרחך דהכא והכא קנאתן כיון שנתכונה להוציא מרשותן, וא"כ כשנתקיים המקח אח"כ, אגלאי מילתא למפרע דהוי מקח, ושפיר דמי לשליח דעלמא היכא שהוזל או הוקר בשעת המכירה הוא מחמת הטעות או המקח כמו שכתבו. ל' הפני".

צח: בתוד"ה אמר ר"פ. שאל הר' יעקב ישראל וכו'.

ובתוס' ר"ד כ' ז"ל, ודוקא כשדעת אחרת מקנה לו, אז אמרינן שיהא הכל לבעל המעות, דאמדינן דעתיה דלא יתיב אלא משום מעות, אבל אם מיניה שליח לפרוע לגוי, כגון שא"ל תן עשרה זוזים, וזה הטעהו ונתן לו שמונה, או שא"ל גבה חובי מן הגוי שהוא שמונה זוזים, והטעהו ולקח ממנו עשרה, הכל הוא לשליח, שאם הרויח הוא בתחבולותיו, למה יתן כלום, כיון שעשה לו שליחותו משלם. [ולכא' צ"ב בגוונא קמא, שפרע להגוי שמונה במקום עשרה, אמאי, הוי לשליח, דהא לא הרויח מן הגוי בתחבולותיו, אלא שמנע ממשלחו הפסד הני תרי זוזי הנותרים, והול"ל שיחזרו להמשלח כבתחילה, דממונו הם].

צח: בתוד"ה דאמר להו. דדוקא שליח בעינן דלימא הכי, שלא יסברו אורחין כשאומר סתם שלדעת בעה"ב אומר כן.

בתפא"י אהך מתני' דמעילה [בועז אות ב'] ביאר דבריהם, דהשליח לא מעל אלא כשיחזיקו לו האורחין טובה, דאל"כ הרי לא נהנה, ואם יטעו, לא יחזיקו לו טובה. ובתפארת יעקב שם השיגו, דמעילת השליח לאו משום החזקת טובה דאורחין, רק משום שהוציא מרשות לרשות. [דאפי' כשלא

נתן בידיים לאורחים, מ"מ כשנטלו הם ע"פ דברו, הוי כשלוחיו להוצאה זו. וכ"ה להדיא במאירי כאן]. וז"ל תוס' הרא"ש, דדוקא שליח בעינן דלימא הכי, שלא יסברו האורחים כשאומר סתם שלדעת בעה"ב אומר כן **ובהם תלוי שהרי מוציאין אותו לחולין**, אבל מה שהם לוקחין יותר ממה שאמר להם השליח, ודאי עושים מדעתו ולא מדעת השליח.

צט. ואיכא דאמרי הא לא תיבעי לך וכו', כי תיבעי לך וכו', מי אמרינן א"ל דטבא לך עבדי לך וכו'.

כ' המהר"ם ש"ף, ושם [כשא"ל ליתכא וזבין כורא] ליכא למימר הנך שתי סברות, יכול השליח לומר דטבא לך עבדי לך כי היכי דלא ליפשי שטרי, או יאמר בעה"ב לא ניחא לי, דאי לא איצטריך זוזי לא מצינא למיהדר, דהא ודאי דבמותר המקח בטל, ולא קמבעיא ליה, ואין כאן הו"א כלל, אלא אם בא לחזור מלתך שאמר לשליח, ובזה לא שייך אם לא איצטריך זוזי וכו'.

צט. כי תבעי לך דא"ל זיל זבין לי כורא ואזיל וזבין ליה ליתכא מאי, מי אמרינן וכו'.

כ' הריטב"א, פירוש, אעיקר דינא קיימינן, מי אמרינן דודאי כי א"ל זבין לי כורא, עד כורא קאמר, וכ"ש אי מזבין לה בציר מהכי דניחא ליה וטבא ליה טפי, שקשה לאדם למכור מקרקעותיו, ואילו היה צריך למכור כורא ממש, היה לו לפרש, וכל שלא פירש, הכי משמעוהא דשליחותא מעיקרא, או דילמא אדרבה, אי לאו דצריך למכור כורא לא הוה אמר הכי, וכיון דכן, על כרחך אינו רוצה למכור לחצאין דלא ליפשו שטרי עליה. הא אילו ס"ל דמעיקרא דעתיא אכורא דוקא, משום דלימא ליה דטבא לך עבדי לך לא הוה מקיים שליחותיה למפרע, שהכל הולך אחר דעתו של בעה"ב בשעת השליחות ואחר משמעות לשונו.

צט. מי אמרינן א"ל דטבא לך עבדי לך וכו'.

כ' הרא"ש [בתוספותיו, ובפסקיו סי' ט"ו], לאו דוקא דטבא לך עבדי לך, ה"ה נמי אם מכר הכור לשני בנ"א, אע"ג דלא שייך השתא למימר הכא דטבא לך עבדי לך, דעיקר הטעם תלוי במאי דאמר לא ניחא לי דליפשו שטרי עילואי, דאית ליה ריעותא למשלח, אבל לא בעינן דליהוי טיבותא למשלח, תדע דמייתי ראייה מהא דתנן והביא לו בשלש חלוק ובשלש טלית, והתם לא שייך למימר דטבא לך עבדי לך, שהרי הוציא כל הדינר, וגם מדקרי ליה מוסיף על דבריו, מכלל דהוסיף על דבריו ומכרו לשני בנ"א, דאם לא מכר אלא לתך, לא שייך למימר מוסיף על דבריו. [ועיין בר"ן ש"כ ז"ל, ומיירי כגון דמשכח מאן דזבין האי ליתכא בתרא בדמי ליתכא קמא].

ובקרב"נ [אות ה.]. הביא בשם הדרישה, דלפ"ז הא דקאמר וזבין ליתכא, ר"ל ליתכא ליתכא דהיינו כור בשני פעמים, מי מצי א"ל דטבא לך עבדי לך, כלומר בתחלה כשמכרתי החצי בשטר אחד, לטובה נתכוונתי, כי אמרתי שמה בעוד שהלכתי למכור נזדמנו לך מעות, ולא ניחא לך למכור ותודיעני שלא אמכור. ומאי דמסיים הרא"ש, אע"ג דלא שייך למימר הכא דטבא לך עבדי לך, פי' בקרב"נ לפ"ז דה"ק, אע"ג דלא שייך למימר דטבא לך עבדי לך כמו שאם מכר לתך גרידא. ומסיק הקרב"נ דכ"ז דוחק, אבל הנראה דודאי כשמכר לשנים לא שייך למימר טבא לך עבדי, וביותר כשמכר לשניהם בבת אחת בשני שטרות, ורבינו מייתי ראייה מדפשיט ר' חנינא מסורא, ש"מ שהיה ידוע לו שהאבעיא היה אפי' כשמכר לשנים. [והאי דקאמר דטבא לך עבדי לך, זהו תוספת מבעלי התלמודים רבינא ורב אשי, כי היכי דלא נפשוט מדר' יהודה דאמר מעביר על דבריו, ומדר' יהודה נשמע לרבנן, [א"ה, עיין במהרש"א ע"ד תוס', והו"ד לקמן], לכך הוסיפו בסברא זו, דאיכא למימר דר' יהודה בכה"ג נמי ס"ל דלאו מעביר על דבריו, משום דאמר דטבא לך עבדי לך].

צט. ברש"י ד"ה אמאי מעל. אע"ג דליכא למימר הכא טעמא דאפושטי שטרי, מיהו וכו'.

כ' החת"ס נראה מאריכות דבריו שבא ליישב קושית תוס' [בד"ה אלא], אלא שמחוסר הבנה. וביאר, דבעיקר האבעיא לכא' לא היה צריך לטעמא דלא ניחא לי דליפשי שטר עילואי, דכיון דבעה"ב צוה לו כך [אצ"ל כור],

השטרות תלויים יחד, ועל כרחך דלא קפדין על אפוש שטרא. [וע"ע במהר"ם ש"ף].

צט: שום הדיינין שפיתחו שתות או הותירו שתות מכרן בטל.

כ' הר"ן, איכא דקשיא ליה, דהא סתמא דמתני' אפי' בקרקעות משמע, ואמאי מכרן בטל, בשלמא פיתחו שתות איכא למימר שאע"פ שאין אונאה לקרקעות, היינו במאי דעביד איהו גופיה, אבל במאי דעבדי אחריני יש אונאה, כדאמרינן בגמ' גבי שליח, ובדין הוא דאפי' כל שהוא חוזר, אלא דמשום כח ב"ד אמרו עד שתות, הלכך פחת שתות שפיר, אבל הותיר שתות למה מכרן בטל, שהרי הלוקח מדעת עצמו הוא לוקח. [לא יאה כח הדיוט חמור מכח הקדש. ל' הרמב"ן].

ותירין הרמב"ן, דשום ששנינו כאן היינו שהורידו לבע"ח בשומא, שב"ד תחילה יורדין לשום, ומכריזין שמא ימצאו יותר משומתן, ואם לא ימצאו נמי אלא כדי שומתן, מוכרין, ואם לא מצאו אפי' שומתן, אין מוכרין בפחות, אלא אומר לבע"ח להפרע ממנו [כשומתן. ל' הרמב"ן], והיינו שטרי חליטתא, וכיון שבע"ח בשומתן הוא יורד, אם פיתחו לו הדין נותן להחזיר, אבל לוקח מדעת עצמו, הרי הוא כשאר הלוקחין בקרקע שאין להם אונאה. עכ"ל. [ועיי' במלאכ"ש דלפ"ז מתורץ הא דלא קתני הדיינין שמכרו].

ולפ"ז תמהני, אפי' עשו אגרת בקורת שוה מנה במאתים, אמאי קיים להוריד אותן במאתים בעל כרחו, והוא ז"ל כ', שאף הוא בקר עליה וידע דמיה, ואין מיפין כחו משל יתומים. ולא ידעתי כי בקר עליה מאי הוי, כיון שעל כרחו לוקח אותה, ואם בא לומר דכיון דלגבי יתומים שוה (מנה במאתים) [מאתים במנה] קיים, אף לגבי דידיה (נמי מודה דקיים) [שוה מנה במאתים קיים], ולומר שרצו חכמים להשוות מדותיהן, אם נצטרך לבא למדה הזאת, אף ברישא דמתני'.

ונראין יותר דברי התוס' שכתבו, דנהי דאין אונאה לקרקעות, הני מילי בעה"ב שמוכר לעצמו, אבל ב"ד שמוכרין בשביל היתומים לא, וכיון דנתאנו אינהו מכרן בטל, גם הותירו שתות שנתאנה לוקח מכרן בטל, דהא בהא תליא, דאל"כ לא ימצאו לוקחים שיקנו מהם. והראב"ד ז"ל בהשגות [בפי"ג מהל' מכירה ה"ט] כ', דהיינו טעמא לפי שכל מי שקונה מב"ד לא עלה בדעתו שיתאונה ויהיה שם שום טעות, הלכך אפי' בקרקעות קפיד איניש.

צט: רשב"ג אומר מכרן קיים.

ומסקינן בגמ' [ק:]: עד פלגא. וכ' הגרע"א, מסתפקנא אם הוא רק בקרקע, דבעלמא גם אין דין אונאה עד פלגא, משו"ה ב"ד אף דהיה ראוי מדינא לומר דמקרי ע"י שליח דלתיקוני שדרתיך [עיי' בר"ן]. בזה אמרינן מה כח ב"ד יפה להשוות המכירה כאילו היה ע"י הבע"ד בעצמן, אבל במטלטלין דבעלמא יש דין אונאה וביטול מקח ביתר משתות, י"ל דגם מכרו ב"ד בטל. [יעו"ש עוד].

ק. רב שמואל בר ביסנא אומר ר"נ כאלמנה וכו'.

כ' הרמב"ן, ואי קשיא לך נימא דמשלם שליח משום דאמר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי, לא תקשי, דלעולם כי שני שליח וטעה בשליחותו, אמר ליה לא שדרתיך לעוותי, הלכך לאו שלוחן את להכי, ומעשיו בטלים שהרי מכר קרקע שאינה שלו ואינו שליח למוכרה בכך, וכן בכל דוכתא דאפשר לן לבטולי מעשיו מבטלינן להו, לבד ממעשה דאבימי [לעיל פה]. דיהב זוזי מקמי דלשקול שטרא, דלא אפשר לן לבטולי מעשיו, הלכך משלם, דפושע הוא וממונא אפסיד מיניה דלאו בשליחותיה.

ואיכא למידק מההוא עובדא דההיא איתתא דאמרה לההוא גברא זיל זבין לי ארעא, אזל זבן לה שלא באחריות, וחייביה רב נחמן למזבנה [לנפשיה שלא באחריות] ולזבוני לה באחריות, כדאיתא בפ' גט פשוט [קסט:], ואמאי, נימא דמעשיו בטלין. לאו קושיא היא, דלגבי שולחו מעשיו בטלין לגמרי, ואם רצתה אותה אשה שלא ליטול אותה קרקע אע"פ שהשליח יקבל אחריות עליו, הרשות בידה ושקלה זוזי, דהא לאו שליחותה עבד, ואף שליח נמי יכול לומר לה איני שולחך ולעצמי אקח,

והוא שינה, לא עשה שליחותו, אלא משום דכיון דעכ"פ כבר גילה דעתו שרוצה למכור מנכסיו, נהי שאותו הדיבור שאמר זבין לי כורא לא נתקיים, ולא נעשה שלוחו מאותה שעה, מ"מ עתה במה שבזבין ליה ליתכא, אי לאו דהוה קפידא ומשום אפוש שטרי, הוה כזכין לאדם שלא בפניו, משו"ה הוצרך לומר לא ניה"ל דליפשי שטרי, [אבל משום אפוש שטרי בלחוד לא הוה ראוי לבטל השליחות, אי לאו דהוי שינוי בעצם מכורא ליתכא]. וזהו שפירש"י דהכי פשיט הש"ס, אי ס"ד דמשום אפוש שטרי יתבטל, על כרחין נניח שעכ"פ אפי' בלא אפוש שטרי נמי לא נעשה שליחותו, וא"כ במעילה דלא שייך זכין לאדם, לא למעול בעה"ב.

צט. בתוד"ה אלא. דמה שהביא לו חלוק קטן ורע, חשוב כמו לא ניה"ל דליפשי שטרי עילויה.

כ' המהרש"א, ק"ק לפ"ז דא"כ אדרבה מה"ט מדברי ר' יהודה תפשוט איפכא דמעביר הוא, והול"ל כתנאי. והרש"ש כ', נראה דלאו דוקא נקטי "כמו", אלא שהוא עוד חסרון טפי מאפוש שטרא, ולכן אין לפשוט מר' יהודה מידי, ומיושב קושית המהרש"א. [וע"ע במהר"ם ש"ף, ובקרב"נ [סי' ט"ו אות כ'], והו"ד לעיל עם דברי הרא"ש].

צט. בתוד"ה א"ה. וי"ל דס"ד השתא וכו', שכן היה דעתו אם ימצא שש שלש שיקנה לו טלית במותר.

וכ"כ הריטב"א ביתר ביאור וז"ל, דקס"ד דכיון דלקח בשלש מה שהיה סבור לקנות בשש, בעה"ב אינו מקפיד עליו על המותר, אלא רוצה הוא מעיקרא בכל מה שיקנה השליח במותר ההוא. ומהדרינן דודאי מעל אטלית, דאע"ג דניחא ליה השתא במאי דעביד מן המותר דאתי ליה מרווחא, לא היה דעתו בשעת שליחות שיהא שם מותר, ולא עשאו שליח טלית זה כלל.

צט: ת"ש היתה כתובתה ארבע מאות זוז וכו'.

כ' הריטב"א, פירוש דאע"ג דהכא לאו שליח ממש הוא, דהא לנפשה מזבנא ועל כרחם של יורשים, מיהו אם איתא דבשליח בעלמא אפוש שטרא קפידא הוי ופסידא דבעה"ב הוא, הכא נמי אית לן למקפד דלא תזבון באנפא דליהוי שום ריעותא ליתמי, כל היכא דאפשר בלא הכי, ומתני' סתמא קתני דשל כולם מכרן קיים, ומשמע אפי' בדהוה אפשר לה לזבוני כחדא.

צט: א"ל דטעה שליח לא קאמינא וכו'.

כ' המהרש"ל, פ"י וחוזר המקח ובטל לגמרי. ונראה בעיני אפי' לא ידע הלוקח שהשליח מכרו לו בתורת שליחות, אפ"ה חוזר המקח, דסו"ס השליח לא יכול למכור מה שאינו שלו, אבל אי קנה השליח וטעה, דג"כ חוזר המקח, כה"ג אי לא ידע המוכר שקנה השליח בתורת שליחות, א"כ המוכר זכה במה שבידו, ועל השליח מוטלים הדמים לשלם, שהרי שינה מדעת בעלים, והמוכר אינו מחויב לחזור כדמוכח פ' גט פשוט וכו'.

צט: דנתן האומר לשלוחו צא ותרום וכו'.

פ"י ואין אונאה לתרומה, ואפי' כשהמתאנה הוא בעה"ב, שעלה בידו יותר ממה שהיה סבור מתחילה, כדמפרש ואזיל, כלומר אם תרם ועלה בידו א' מעשרים תרומתו תרומה, ואפ"ה בשליח יש אונאה וביטול שליחות, ה"נ בקרקעות. [ל' החת"ס].

צט: בתוד"ה אומר לאחד. ומפרש ר"ת וכו', והכא מייירי בשכבר חתמו העדים על שני השטרות וכו'.

כ' המהרש"א, ק"ק לפי ר"ת מאי פשיט תלמודא (מבעיין) [אבעיין] דלעיל מהיתה ד' מאות זוז וכו', דשל כולן מכרן קיים, דאימא דאיירי בכה"ג בשכבר חתמו העדים, דליכא קפידא דאפוש שטרא. וכ' ע"ז בקרני ראם, ולענ"ד נראה דסברת ר"ת דאם נימא דל"מ [דלא מייירי] רק בשכבר חתמו העדים כדי שלא יהיה קפידא דאפוש שטרא, א"כ כיון דבטל המקח (מהאחיך) [מהאחרון], מהראוי שיבוטל כל המקח, כיון שכל

ולא פסק להו ר"נ אלא דלא מחייבא למשקלה לארעא בלא אחריות, ואחריות מינח ניחא לה, אלא מיהו לגבי מוכר לא מצי אמר ליה אנא לצורך פלוני זבני, דאיהו לדידיה זבין ולא להווא פלניא, שהרי לא אמר לו שלוחו של פלוני אני ולצורכו של פלוני אני לוקח, ותו כיון דאתני תנאין מנפשיה ואמר ליה בלא אחריות מזבינא ליה, לאו שליחותיה עבד ולנפשיה זבין.

ק. והלכתא שליח כאלמנה.

כתב רב האי גאון בשערים של מקח וממכר שחבר [שער ו'], שליח כאלמנה בטעותו, וצריך ג' הדיוטות כאלמנה, וטעותו בכל שהו. ואינו נ"ל, דלא פסיק תלמודא שליח כאלמנה אלא בטעותו, ולא לענין ג' הדיוטות, דכיון דברשות ב"ה עביד, [לכא' כונתו ברשות בעה"ב, [וכשית רש"י ורשב"ם ות' בתרא בתוד"ה רבא דבשליח סתם איירי], וכמבואר בסוף דבריו, שהקשה מסוגיא דקידושין [מב.], ותירץ כרשב"ם], הוא לבדו יכול למכור כב"ה, אבל אלמנה שהיא מוכרת שלא ברצון היתומים, היא שצריכה בפני ג', ואין השליח דומה לאלמנה בזה. עכ"ל התוס' ר"ד.

ק. מהו דתימא כל דזבין מבי דינא אדעתא למיפק ליה קלא הוא, קמ"ל.

ופירש"י לפי שהן מוכרין בהכרזה, ובטח הלוקח שאילו היו עליה עסיקין היו יוצאין ומערערין, הלכך שלא באחריות הוא לוקח, קמ"ל. וכ' ע"ז הריטב"א, ושמעין מהכא דב"ד שמכרו בהכרזה, אם יש לשום אדם זכות באותה קרקע, לא הפסיד זכותו אע"פ שלא ערער, וכן בדין, דאמאי מפסיד זכותיה, דלמא השני נוח לו והראשון קשה ממנו. ואפי' היה המכריז אומר כי מי שלא יראה זכותו יפסיד, אין בכך כלום. [ויעו"ש דמ"מ אם התנו והסכימו בני העיר עליהם, מהנ"ל].

ועיין בהגריעב"ץ ש"כ וז"ל, רש"י גריס אדעתא דנפיק בדל"ת, ונדחק בפירושו, ולענ"ד נראה שגרסתינו בלמ"ד נכונה היא ומתיישבת היא היטב, פירוש, כל דזבין מבי דינא אדעתא למיפק עליה קלא דעשיר הוא, שאינו חושש לאחריות, כי על כן קונה מב"ד אע"פ שיודע שאין אחראין, ועושה הוא על דעת שיחשבוהו גברא דאמיד, ויאמינוהו בהלואות והקפות. ועד"ז כ' הרש"ש, דר"ל דליפוק עליה קלא דעשיר הוא ובעל נכסין, ואין סתירה לזה מהא דאיתא לקמן בסמוך דגנאי הוא לקונה מב"ד, דמ"מ איכא דלא איכפת ליה בזה. [ופשוט דלפירושם ליכא ראייה לדינו של הריטב"א].

ק. בתוד"ה רבא אמר. ונ"ל דהכא איירי אפי' בשליח דעלמא, ולעיל וכו' ביתר משתות איירי.

כ' המהרש"ל, רבים תמהו למאי צריכין בעלי התוס' לאוקמי ביתר משתות. ומשו"ה אומרים דט"ס הוא, והאשר"י נמי מוקי בשתות דומיא דמתני' דשום הדיינים. ומ"מ אני אומר דאין זה ט"ס, אלא שהתוס' סוברים שאין חילוק בין שליח לאחר לומר לתקוני שדרתיך וכו', אלא לענין מחזיר אונאה דהיינו פחות משתות, אבל לענין שתות, אין חילוק ביניהם, ואף בשליח לא אמרינן בטל מקח, וטעמא רבה איכא למילתא, מאחר דמחזיר אונאה לא שייך למימר לתקוני שדרתיך וכו', שהרי לא עיות לו כלל, [ובקרב"נ [סי' י"ז אות ב'] הקשה באמת מה"ט על הרא"ש ש' שכ' דבשתות נמי אמרי' לתקוני שדרתיך וכו', דאם גם בנתאנה מחזיר לו אונאה, מה עיות השליח. ות' וז"ל, וצ"ל דרבינו ס"ל הא דאמר בכלי תלמודא לתקוני שדרתיך ולא לעוותי במלות שונות, [לכא' ר"ל שכפל הדבר, דהיינו לתקוני והיינו לא לעוות], דלא זו שהשליח לא יעוות, אף זו שצריך המשלח למצוא תיקון על ידו, כלומר כמו בנידון דידן, אם מכר בעה"ב בינו לבין עצמו פחות משתות הוי מחילה, וכשנעשה ע"י שליח יכול לומר איני מוותר אפי' בפחות משתות, וכשנתאנה בשתות בינו לבינו, קנה ומחזיר אונאה, ע"י שליח המכר בטל, [משום דצריך תיקון להחזיר האונאה]. [יעו"ש עוד], ודוקא דיינים שטעו בשומיהם בטל השום מעיקרא היכא דהוי שתות. והמהרש"א והמהר"ם שיי"ף כ' דמודו תוס' להרא"ש, אלא דלא ניחא להו לאוקמה בשתות מצומצם. [וע"ע בקרני ראם].

ק. בתוד"ה רבא אמר. והא דאמר ר"נ שליח כדיינים, היינו לענין הא דמקח קיים, אבל האונאה מיהא צריך להחזיר.

בתפאל"מ הקשה, אמאי לא פריך אף למ"ד שליח כדיינים דצריך להחזיר האונאה, מאי שנא מפיחת עשרה דתרומה דתרומתו תרומה. וי"ל דהתם ג"כ דינא הכי, דתרומתו תרומה ומה שהוסיף או פיחת יחזיר או ישלים. [וצ"ב איך ישלים להוסיף על התרומה, אחרי שכבר חלה הראשונה ונתקנו השיריים].

ק. אלא לעולם בדלא אכרוז, ולא קשיא, כאן בדברים שמכריזין עליהם וכו', ואבע"א כאן בשעה שמכריזין וכו', ואבע"א כאן במקום שמכריזין וכו'.

ג' הרי"ף לא רישא וסיפא דאכרוז, ולא קשיא כאן בדברים שמכריזין עליהן וכו'. ונחלקו רבוותא קמאי בפירוש הך גירסא, וז"ל הריטב"א, פירש רבינו האי גאון ז"ל, רישא בדברים שמכריזין עליהם וסיפא בדברים שאין מכריזין עליהם, דכיון שעשו לפני משורת הדין והכריזו, אהניא להו לב"ד להיות כחן יפה דלא הדרי זבני עד דטעו פלגא, הא כל דלא אכרוז, טעותם בשתות, כדברים שמכריזין עליהם והכריזו. והקשה רבינו הגדול ז"ל, דא"כ לוקמה למתני' בדברים שאין מכריזין עליהם, ורישא בשלא הכריזו כפשוטה, וסיפא כשמכריזין. לכך פ' ז"ל [והוא פ' הרי"ף שהסכים עמו הרמב"ן], דאיפכא מסתברא, רישא בדברים שאין מכריזין עליהם, הלכך אע"ג דאכרוז לא מהניא להו הכרזה, וסיפא בדברים שמכריזין עליהם, ומהני להו הכרזה. וכן לאידך אוקימתא, כולה מתני' בדאכרוז, ורישא בשעה שאין מכריזין או במקום שאין מכריזין, ואם הכריז לא מהני, וסיפא בשעה ובמקום שמכריזין, ולהכי מהני הכרזה משום כח ב"ד עד פלגא.

והרא"ש [בסי' כ'] הביא פ' הרי"ף, וכ' ע"ז וז"ל, מיהו אין הטעם הגון לחלק בין אם היתה ההכרזה מדרך החיוב ובין לא היתה מדרך החיוב, דטעמא דהכרזה היא, כיון שדקדקו ב"ד כ"כ במתן ובפרסום בשומא זו, אין לתלות בה שום טעות, הלכך אפי' עשו הכרזה בדברים שאין מכריזין, האי טעמא מיהא איתא ביה, אם הוסיפו לעשות וכי בשביל זה גרע טפי. ויעו"ש שפי' גם ג' הרי"ף ע"ד שפירש"י לג' דידן.

ק. נעשו, ודאי טעו, כדתנן וכו'.

כ' הפנ"י, נראה דלאו אעיקר דינא דאמימר משמיה דרב יוסף קשיא ליה דפשיטא דהו"ל טועה בדבר משנה וחוזר, דאכתי לאו מילתא דפסיקא הוא, דהא דקיי"ל טעה בדבר משנה חוזר, היינו שזיכה את החייב וחיוב את הזכאי, משא"כ במכר שלא באכרזתא לא שמעין מהכא שחוזר המקח בשביל כך, [א"ה, לכא' כונתו היכא דלא טעו בשומתו, [וכמש"כ בתוס' רי"ד דאף בכה"ג איירי רב יוסף], דהא ודאי ליכא למילף מטעה בדבר משנה דעלמא], אלא דעיקר הקושיא על לשון נעשו לחוד, דהא ודאי טעות, והול"ל ב"ד שמכרו שלא בהכרזה חוזרין. כן נראה לי, ולזה נראה שכיון רש"י בפירושו בד"ה נעשה, בתמיה.

ק. אתא לקמיה דרב אשי, א"ל מהו לאמטויי חמרא בהדן, א"ל זיל, לא עדיף מדידך.

הרי"ף ביאר שאלת רבינו ז"ל, מהו למשקליה בהדיה, נשקליה, דלימא מיתניס, נשבקיה, דילמא מיתקיף, [א"ה, לכא' דלא כפי' ר"ת בב"ב צו: בתוד"ה ושמואל], דהיין ע"י שנשאו בכתפים נתקלקל, ע"י שנענע ומיהר להחמיץ]. ועיין בר"ן הא דא"ל רב אשי זיל לא עדיף מדידך, דדוקא בכה"ג משום דאיכא למיחש שמא יחמיץ אם יניחוהו כאן, הא לאו הכי לא שרינן ליה, שאע"פ שהוא רוצה ליזוק בשלו, אינו רשאי בשל אחרים.

וז"ל הרא"ש [בסי' כ"א], וכן ראוי לעשות לכל מי שיש בידו מומן יתומים, שיעשה במאמר ב"ד, ולא שיאמר מדעת עצמו אעשה כמו בשלי, כי לא יצא בזה ידי חובתו להפטר מן האונס. [ולכא' משמע דגם בעלמא בלא חשש שיחמיץ, שפיר דמי לעשות בשל יתומים כמו שעושה בשלו, אלא שצריך רשות ב"ד. ויל"ע].

ק. ברש"י ד"ה כל דזבין מב"ד. ובטוח הלוקח וכו' הלכך שלא באחריות הוא לוקח.

וראשונן של גאונים פירש, בשטרות שב"ד מוכרין אותם לצורך מזונות היתומים, שאין יכולין ליפרע מהם מצד קושי בעל החוב, ומוכרים אותם לקשים מהם, ואע"ג דלמזוני מזבנין בלא אכרזתא, יראה לי שדין שטרות שאני, שסכום שבהן מבורר בהן והם מוכרים אותם בפחות.

ק: השניה וכו' אין להן כתובה.

ופירש"י מפני שהיא מרגילתו לנושאה. וכ"כ הרע"ב. וכ' ע"ז התוי"ט דבמתני' דריש פ"ט דיבמות [פד]. פי' הרע"ב כטעמא דרבי בברייתא [פה]: שהשניות מדברי סופרים וצריכין חיזוק, ולאותו טעם, חלוצה דתנן בהדי דאורייתא, אשגרת לישן הוא, אבל לטעמא דמפרש הכא, חלוצה דינה כשל תורה, מפני שגם היא אינה מרגילתו, דהואיל ומחמת קדושת כהונה מתסרא, מפסלא מכהונה. [ר"ל מתרומה, כמבואר בדבריו ביבמות, דהא מכהונה פסולה ועומדת].

ק: ולא פירות.

פירש"י בפ"י בתרא שאם אכלן אין משלם פירות נכסי מלוג שאכל. וז"ל הרמב"ן, מפורש בירושלמי שאינה יכולה להוציא ממנו פירות שאכל, ואע"פ שבאילוניט בטעות אכל, אמרינן באיזהו נשך [סז]. משום דמחילה בטעות שמה מחילה, [ואפי' תימא לא הויא מחילה, הכא מהני, משום דניחא לה דתיפוק עלה שמה דאישות. ל' הר"ן ע"פ סוגיא דהתם]. והא דתניא בפרק יש מותרות [פה]. גבי אלמנה לכה"ג יש לה כתובה ופירות, לומר שיכולה להוציא ממנו, שכיון שאינו חייב לפדותה, שלא כדין אכל, דפירי תחת פירקונה תקינו לה, אלא דבשניה משום קנסא הוא דמפסדא, ואע"ג דהוה לן למימר דמחילה לדעת היא כיון שהכיר בה, לא מחלה לו כלום אלא ע"מ שתהא עמו כשאר הנשים ויפדה, ואם אינו חייב לפדות, לא מחלה לו כלום.

כ' המהרש"ל, וקשה ומה בכך, סו"ס מאחר שמכר לו באחריות, מנא לן לומר שמחל עליהן. על כן נראה לפרש דאירי שלא באחריות, אלא דאמרינן בעלמא אחריות ט"ס הוא, והכא הול"ל דאינו ט"ס, דסמיך אדעתא דבי דינא וכו'. וצ"ע ברש"י לעיל צז. [שכ' [בד"ה ארמלתא] ארישא דמילתא דרב יוסף, וקבלה עליה אחריות, ומשמע דאף סיפא דמכירת ב"ד, באחריות מיירי].

וז"ל התוס' ר"ד, קמ"ל דכתבינן ליה אחריות על היתומים מסתמא אע"פ שלא פירש להם הלוקח שבאחריות אני לוקח. ומכאן יש להוכיח שראובן שמכר שדה לשמעון בסתם, שלא פירש לו לא באחריות ולא שלא באחריות, שכותבים לו אחריות, דכל דזבין באחריות זבין, ומה דאמרינן בשנים אוחזין [יד]. עביד איניש דזבין ארעא ליומי, דוקא בדחתם שטרא סתם, ולוקח אמר ט"ס הוא, דא"ל שלא באחריות זבן ומשו"ה לא כתבם לך אחריות, ולא תלינן בט"ס, אבל כל זמן דלא כתיב שטרא, דין הוא דלכתוב ליה אחריות אע"ג דהוה סתם, דכל דזבין באחריות זבין. ואע"ג דאמר שמואל [ב"מ שם] שעבוד צריך לימלך דלמא תנאה הוה בינייהו למיזבן שלא באחריות, אבל כ"ז לעולם דהוה המכר סתם, כותבין לו אחריות, דסתם מאן דזבין באחריות זבין, עד דמפרש שלא באחריות.

ק: בתוד"ה אלו דברים. אית לן לאוקמא הני מטלטלין ושטרות כגון שייחזן לה וכו'.

וז"ל המאירי, שמא תאמר מה הוצרכת לומר שעבדים ומטלטלין ושטרות אין מכריזין עליהן, והלא מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבע"ח. פירשוהו בעבדים שעשאן אפותיקי לכתובה, ובמטלטלין שייחזם לכתובה. ובשטרות, פירשוהו גדולי המפרשים בשטרי משכנתא דסורא שיש להם על קרקעות של אחרים, שבע"ח גובה מהם, ושמין כמה שוה קרקע זו לעשר שנים.